

نمایه قصه‌های پیامبران بر اساس نظریه تودوروف (نمونه: قصه کودکی موسی)*

محسن نصیری^۱

دانشجوی دکتری دانشگاه شهید بهشتی

دکتر محمد غلامرضایی

استاد دانشگاه شهید بهشتی

دکتر مریم مشرف‌الملک

دانشیار دانشگاه شهید بهشتی

چکیده

نوشتار حاضر در پی آن است که روشی نو برای طبقه‌بندی و نمایه‌نویسی قصه‌های پیامبران عرضه کند. بدین منظور و برای نمونه، نخست قصه کودکی موسی از کهن‌ترین منابع فارسی گردآوری شد. سپس برای تبیین یا رده‌بندی و کدنویسی این قصه، از شیوه تحلیل روایت تزوتان تودوروف یاری گرفته شد؛ و از این راه «نمایه ترتیبی» فراهم آمد؛ تا جوینده از بخش‌های کلی قصه‌ها به زیربخش‌ها، و تا جزئی‌ترین گزاره‌ها و موتیف‌های قصه راهنمایی شود. در گام بعد با بهره‌گیری از شیوه نمایه‌سازی که در کتاب «نمایه بن‌مایه‌های هزار و یک شب» به کار گرفته شده، گزاره‌های قصه نیز به واژگان تجزیه شد؛ و با چیش الفبایی این واژگان «نمایه الفبایی» گزاره‌ها حاصل آمد. بدین ترتیب جوینده به یاری هر کلیدواژه‌ای خواهد توانست به بخش مقتضی از قصه مراجعه کند. برای فایده‌عام، خلاصه قصه نیز که حاوی کدها و کلیدواژه‌هایی برای مراجعه به متن است به دست داده شد. ذیل هر گزاره شاهدهی آورده شد از کهن‌ترین منبعی که آن را روایت کرده؛ و نشانی دیگر منابع روایت نیز آمد؛ تا پژوهشگر بتواند در صورت نیاز به منابع اصلی رجوع کند. در نهایت در این جستار قصه کودکی موسی از ده کتاب قصص و تفسیر کهن جمع‌آوری و رده‌بندی و کدگذاری و نمایه‌نویسی شد؛ تا پس از تکمیل برای پژوهش در قصه‌های پیامبران یاریگری باشد.

واژگان کلیدی: قصه‌های پیامبران، تفسیرهای کهن فارسی، نمایه‌نویسی، قصه کودکی موسی.

* تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۱۰/۴ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۴/۳/۱۱

۱- نشانی پست الکترونیکی نویسنده مسئول: mohsennasiri@yahoo.com

مقدمه

زندگی پیامبران نسج یافته در تار و پود ادبیات فارسی است و فایده بردن از آن - چه تفننی و چه محققانه - بی‌آشنایی بیش یا کم با سرگذشت پیامبران ناشدنی است. این حکم از قدیم‌ترین آثار باقی مانده از ادبیات فارسی تا ادبیات معاصر صادق است؛ ولی در این میان ادب صوفیانه به دلیل صبغه پررنگ دینی و دیدگاه‌های خاص متصوفه در قصه‌ها جایگاه ویژه‌ای دارد. راه احاطه بر اشارات و تلمیحات زندگی انبیا در آثار خاقانی، نظامی، عطار، مولانا، حافظ... رجوع به کتب قصص الانبیا و تفاسیر است و می‌توان گفت منبع مراجعه آنان نیز همین تألیفات بوده است؛ بنابراین می‌توان با سراغ گرفتن از سرچشمه‌های این قصه‌ها به آبشخور ادبیات فارسی در این زمینه دست یافت.

البته چنین نیست که همه این قصص در تنها یک کتاب کهن فراهم آمده باشد؛ بلکه با رجوع به همه مکتوباتی که از زندگی انبیا سخن می‌گویند می‌توان به مقصود نائل آمد؛ و برآوردن این خواسته چه بسا مراجعه به تواریخ عمومی و دیگر منابع را نیز ایجاب کند. اگر محقق یا کتاب‌خوانی مشغول مطالعه یکی از آثار ادبی کهن فارسی باشد و با اشاره‌ای غریب و مبهم به زندگی انبیا مواجه گردد، بی‌شک منبع اشارات و تلمیحات مطلوب او در تفاسیر و قصص مندرج است؛ و دور از تصور است که بتواند انبوه این کتاب‌ها را برای فهم بیتی یا جمله‌ای از نظر بگذراند. اینجا وجود کتاب‌های واسطه‌ای که به طریق دانشگاهی و دقیق قصص انبیا را گرد آورده و منظم کرده باشد، تا جوینده را با صرف کمترین وقت به بخش مقتضی داستان برساند و نشانی‌های کاملی برای هدایت او به منابع اصلی عرضه کند ضروری می‌نماید. با این که بایستگی وجود چنین دست‌یاری برای مطالعه ادبیات کهن بدیهی است، تاکنون کتاب یا پژوهشی با ویژگی‌های مذکور عرضه نشده. این پژوهش چنین هدفی را دنبال می‌کند و بر آن است که همه بن‌مایه‌های^۱ مربوط به زندگی انبیا را بر مبنای متون اصلی تحقیق، تا ریزترین و جزئی‌ترین اجزای آن گردآوری و طبقه‌بندی کند؛ و این شیوه را با «قصه کودکی موسی» در این مقاله نشان داده است. منابع اصلی این تحقیق عبارت است از کتاب‌های قصص الانبیا و تفاسیر قرآن به زبان فارسی که تا پایان قرن ششم هجری قمری تألیف شده است.

پیشینه تحقیق

در ایران، طبقه‌بندی و نمایه‌نویسی قصه‌ها تاکنون تنها برای قصه‌های عامیانه صورت گرفته است؛ و شایسته است که این کار برای سایر قصه‌ها نیز پی‌گرفته شود. در زمینه فراهم آوردن «نمایه بن‌مایه‌ها» در زبان فارسی کتاب «طبقه‌بندی قصه‌های ایرانی» را از اولریش مارزلف سراغ داریم و تحقیق دیگری در این حیطة دیده نشد. پژوهش حاضر ادامه کاری محسوب می‌شود که مارزلف آن را در تحقیقات ادبی فارسی بنیان نهاده است. در فرهنگ ما

علاوه بر تفسیرها از دیرباز کتاب‌هایی مستقل نیز در موضوع قصه‌های پیامبران پرداخته‌اند؛ اما از برجسته‌ترین کارهای علمی و پژوهشی جدید می‌توانیم این سه اثر را یاد کنیم:

- «داستان پیامبران در تورات، تلمود، انجیل و قرآن، و بازتاب آن در ادبیات فارسی» (۱۳۸۴) از حمید یزدان‌پرست. بیشتر مطالب این کتاب شامل جمع‌آوری و مقایسه قصه‌های پیامبران در آن چهار کتاب است و قرابتی با موضوع پژوهش ما ندارد. در خصوص بخش «بازتاب در ادبیات فارسی» هم بایست گفت که این بخش بیشتر به ذکر نمونه‌های قصه‌های انبیا در «اشعار» فارسی نظر دارد؛ قصه‌های پیامبران را در متون مورد نظر ما از دو یا سه تفسیر بسیار معروف به صورت مختصر می‌آورد؛ شیوه تدوین کتاب نیز به گونه‌ای نیست که بتوان از طریق آن به جزئیات قصه‌های پیامبران به آسانی دست یافت.

- «داستان پیامبران در کلیات شمس» (۱۳۶۹) از تقی پورنامداریان؛ این کتاب بیشتر به شواهد شعری و بویژه اشعار مولانا پرداخته است؛ اما به این سه کتاب نیز مراجعه می‌کند: «ترجمه تفسیر طبری، قصص الأنبياء نیشابوری، کشف الأسرار» و بسیار کمتر به «آفرینش و تاریخ». این کتاب بیشتر به رابطه قصه‌های انبیا و مولانا و تأویل آن نزد صوفیه نظر دارد، و نه جمع‌آوری قصه‌های پیامبران. جلد دوم این کتاب که حاوی حرف «میم» تا آخر و نیز فهرست‌ها خواهد بود هنوز منتشر نشده، با این که سال‌هاست از انتشار جلد نخست می‌گذرد.

- «فرهنگ تلمیحات» از سیروس شمیسا؛ انتظار می‌رفت که این کتاب نیاز مراجعه‌کننده را به قصه‌های انبیا برآورده کند؛ اما اختصاص کمتر از هشت صفحه به ابراهیم یا هفت صفحه به یوسف ما را به این پیش‌آگاهی می‌رساند که این کتاب فقط به اقوال بسیار معروف پرداخته و به جزئیات نپرداخته است. بیشتر این جای اندک هم صرف آوردن شواهد شعری شده است.

هر سه کتاب ارزشمند است و مفید، و احتیاج ما را به قصه‌های انبیا تا حدی برآورده می‌کند. ولی مشکل از جایی آغاز می‌شود که پژوهشگری بخواهد شعری را تحلیل کند، از شاعرانی چون عطار و مولانا و نظامی که باید گفت در قصه‌های پیامبران زندگی می‌کرده‌اند، یا از خاقانی که اشارات مربوط به دین مسیح در شعرش فراوان است. در ریاض العارفین به نقل از امیر خسرو دهلوی می‌خوانیم: «راست‌رو را پیر ره کن گرچه زن باشد که خضر / چون به ظلمت ره کند گم مادیانش رهبر است» (رضاعلی‌خان هدایت، ۱۳۸۵، ص ۱۲۷) کتاب واسطه‌ای برای فهمیدن این بیت نیاز است؛ که ما را فرضاً با کلیدواژه‌های «خضر، ظلمات، مادیان» راهنمایی کند؛ اما آن سه کتاب برای فهم این بیت مفید نبود. در تفسیر سوراآبادی می‌خوانیم که ذوالقرنین در ظلمات سوارانش را بر «مادیان بکر» می‌نشانند؛ به این

دلیل که در تاریکی بهتر از همه جانوران می‌بیند. (۱۳۸۱، ۲، ص ۱۴۴۹) پژوهش‌های پیشین وارد مشروح و جزئیات قصه‌های پیامبران نشده‌اند، و ما برای فهم متون کهن از توجه به آن جزئیات ناگزیریم.

روش و اهداف تحقیق

هدف از انجام این پژوهش فراهم آوردن نمایه بن‌مایه‌های مربوط به پیامبران است و هدف غایی آنکه هرچه منابع این پژوهش از زندگی پیامبران گفته‌اند یکجا شده باشد؛ و نیز از همه اطلاعات موجود در این تحقیق - یعنی قصص انبیا- نشانی دقیق و آسان‌یاب در پیش روی مراجعه‌کننده باشد. در خصوص روش تبویب و چینش اطلاعات و کدگذاری بایست گفت ما چند الگوی کار در پیش رو داریم، که از بهترین آنها می‌توان چنین نام برد: «نمایه بن‌مایه‌های ادبیات عامیانه»^۳ از استیت تامپسون؛ «نمایه بن‌مایه‌های هزار و یک شب»^۴ از حسن الشامی؛^۵ و «طبقه‌بندی قصه‌های ایرانی».

پرکاربردترین شیوه جهانی در نمایه‌نویسی برای قصه‌ها شیوه ارنه- تامپسون است که در سه کتاب مذکور نیز به کار گرفته شده. این شیوه مناسب طبقه‌بندی قصه‌های پیامبران نبود؛ و نگارندگان پس از جستجو برای پیدا کردن شیوه مناسب، در نهایت روش تزوتان تودوروف را در تجزیه روایت برای این کار مفید یافتند. روش تودوروف نیازهای ما را با توجه به چنین ویژگی‌هایی از قصه‌های پیامبران برآورده می‌کند:

- قصه‌ها ناهمگن و متنوع است، و از روایت‌های صرف اسطوره‌ای تا روایت‌های سراسر تاریخی را در بر می‌گیرد.

- این کار در نهایت باید چندین کتاب قصص الانبیا و کتاب تفسیر را در خود حل کند. این کتاب‌ها اختلاف فراوان در جزئیات قصه‌ها دارند. با کاربست این روش تنوع روایت‌ها هم بهتر در کار جا می‌گیرد و حتی اطلاعاتی که با مطالعات آینده فراهم خواهد شد، جای خود را در این کار خواهد یافت.

درباره شیوه تحلیل روایت تودوروف

تودوروف شیوه‌ای عرضه کرده که سعی دارد همه روایت‌های موجود را - روایت‌های اسطوره‌ای به قول او (تودوروف، ۱۳۷۹، ص ۸۶) - تا کوچک‌ترین اجزا تجزیه کند. شیوه تودوروف محملی مناسب برای تجزیه قصه‌های پیامبران و نیز کدگذاری گزاره‌ها که لازمه کار نمایه‌نویسی است فراهم می‌کند. از این شیوه، آنچه به کار ما آمده عبارت است از:

متن^۶: «یک روایت کامل است که به طور تجربی درک می‌شود» (همان، ص ۸۶) و از تعدادی پی‌رفت تشکیل می‌شود. ما در این تحقیق واژه «قصه» را در این معنی به کار می‌بریم. همان‌طور که در دستور زبان در تعریف جمله

می‌گویند: «پس از آن سکوت جایز باشد»، قصه هم جایی تمام می‌شود که وضعیت شخصیت‌ها به بیشترین حالت تعادل و پایداری رسیده باشد و مخاطب قصه انتظار ادامه روایت نداشته باشد. اما به مناسبت مواد روایی که با آن سروکار داریم، تقسیم‌بندی‌های ما یک مرحله پیش از «قصه» آغاز می‌شود؛ یعنی «نام پیامبر». برای نمونه، نخست روایت‌های مربوط به «موسی» را از دیگر روایت‌ها جدا می‌کنیم، و در مرحله بعد آنها را به تعدادی «قصه» بخش می‌کنیم. در ادامه این نوشتار «قصه کودکی موسی» را مثال زده‌ایم.

پی‌رفت^۸: واحد کوچک‌تر از متن است و خود از تعدادی «گزاره» ساخته می‌شود. «گزاره‌ها زنجیره‌های بی‌پایانی را پدید نمی‌آورند؛ بلکه به صورت چرخه‌هایی سازمان می‌یابند که هر خواننده‌ای به طور شمی آنها را باز می‌شناسد و احساس یک کل تمام و کمال به وی دست می‌دهد.» (تودوروف، ۱۳۷۹، ص ۹۱) پی‌رفت می‌تواند احساس روایت کاملی را در خواننده ایجاد کند. در مثال «قصه کودکی موسی»، با شروع روایت و رسیدن به این آگاهی که فرعون پس از خواب دیدن و تعبیر خوابش، به کشتن پسران بنی اسرائیل فرمان می‌دهد، مخاطب احساس می‌کند که مرحله‌ای از روایت پایان یافته، و این همان نخستین پی‌رفت این قصه است.

گزاره^۹: واحد کمینه روایت (همان، ص ۸۸) است که در روایت‌شناسی به جزء کوچک‌تری بخش نمی‌شود؛ اما نوعی دارد که دو نوع را متناسب با آنچه پژوهش ما بدان نیاز دارد بررسی می‌کنیم. گزاره‌های روایی دو نوع‌اند: «برخی از بن‌مایه‌ها^{۱۰} می‌توانند حذف شوند بی آنکه حذف آنها به زنجیره روایت آسیبی وارد آورد؛ حال آنکه حذف برخی دیگر از آنها بی آسیب زدن به رابطه علی‌ای که رخدادها را به هم پیوند می‌دهد ممکن نیست. بن‌مایه‌هایی که نمی‌توان آنها را کنار گذارد «بن‌مایه‌های پیوسته^{۱۱}» نامیده می‌شوند؛ و بن‌مایه‌هایی که می‌توان بدون آشفتگی کردن توالی تقویمی و علی رخدادها حذف کرد، «بن‌مایه‌های آزاد^{۱۲}» خوانده می‌شوند.» (همان، ص ۹۲) برای نمونه، «جاسوسان فرعون درباره زادن موسی تجسس می‌کنند» بن‌مایه پیوسته است اما «مریم بوخاید را از آمدن جاسوسان فرعون خبر می‌کند» از نوع بن‌مایه‌های آزاد محسوب می‌شود. شاید کتاب دیگری درباره همین «تجسس جاسوسان فرعون درباره زادن موسی» بیشتر از این به شرح جزئیات پردازد و گزاره‌های بیشتر ایجاد گردد. اینجا است که برخی از امتیازات شیوه تودوروف خود را نشان می‌دهد؛ یعنی اطلاعاتی که از مطالعه منابع دیگر حاصل خواهد شد، به راحتی در این تقسیم‌بندی قرار می‌گیرد و اساس آن را تغییر نمی‌دهد.

گزاره‌های اصلی پیرفت در شیوه تودوروف کمتر یا بیشتر از پنج گزاره نیست. این پنج گزاره از این قرار است:

۱. تعادل یک (موقعیت متعادل تشریح می‌شود)؛

۲. قهر یک (نیروی موقعیت متعادل را بر هم می‌زند)؛

۳. از میان رفتن تعادل (موقعیت نامتعادلی به وجود می آید)؛

۴. قهر دو (نیروی برخلاف نیروی گزاره دوم موقعیت متعادل را برقرار می کند)؛

۵. تعادل دو (موقعیت متعادل تازه ای ایجاد می شود)؛

در مثال پیشین، در نخستین گزاره اولین پی‌رفت ما با خداوند و فرعون و بنی اسرائیل و قبطیان و موسی، و نسبت و رابطه میان آنان (ستم‌گری، ستم‌کشی، نجات‌بخشی،...) آشنا می‌شویم. در گزاره دوم، رؤیای حاکم مصر - فرعون - تعادل موقعیت را به هم می‌زند. این نیرو علت ایجاد گزاره سوم که شارح وضعیت ناپایدار است - یعنی عرضه کردن فرعون رؤیایش را بر منجمان - می‌شود. «تعبیر رؤیای فرعون» نیرویی برخلاف نیروی «خواب دیدن فرعون» ایجاد می‌کند، یعنی موقعیت را از بلا تکلیفی به جانب روشن بودن موقعیت پیش می‌برد. در پنجمین گزاره، فرعون متأثر از تعبیر خواب (گزاره پیشین) بر کشتن پسران بنی اسرائیل فرمان می‌دهد. این آخرین گزاره رونوشتی از گزاره اول است و موقعیت به تعادل رسیده، با این تفاوت که نوزاد پسری از بنی اسرائیل نباید زنده بماند.

شیوه نمایه‌نویسی

این کار چهار بخش خواهد داشت: خلاصه قصه، نمایه ترتیبی، ارجاع به کتاب‌های کهن، نمایه الفبایی. خلاصه قصه

پیش‌تر نیز گفته بودیم که هیچ یک از تفاسیر و قصص حاوی همه جزئیات این قصه‌ها نیست، و مثلاً پی‌رفت «بوخاید موسی را بار می‌گیرد» تنها در یک کتاب از منابع ما آمده است. از طرفی تجزیه و کدگذاری، پیوستگی قصه را مخدوش می‌کند. برای آن که روایتی کامل و پیوسته از قصه - قصه‌ای که حاصل تدوین چندین متن است - داشته باشیم، خلاصه‌ای از قصه نیز عرضه کرده‌ایم. مراجعه‌کننده به این پیرنگ، دورنمایی از قصه‌ها را خواهد یافت و بهتر به مطلبی که نیازمند آن است هدایت خواهد شد. در این بخش سعی می‌کنیم در نهایت ایجاز مهمترین اطلاعات قصه به خواننده رسانده شود؛ و همچنین از کلیدواژه‌هایی در نقل قصه استفاده شود که در نمایه‌ها کاربرد داشته است. کاربر به یاری کل پی‌رفت‌هایی که در خلاصه آمده، به نمایه و متن قصه راهنمایی می‌شود.

نمایه ترتیبی

در این نمایه همه گزاره‌های قصه آمده است؛ به صورتی که تقسیمات قصه - از کل به جزء - متمایز و قابل شناسایی باشد؛ بنابراین جوینده از گزاره‌های کلی به گزاره‌های جزئی و جزئیات قصه‌ها هدایت می‌شود. ترتیب بخش‌ها از کل به جزء این‌گونه است: نام پیامبر ← قصه ← پی‌رفت ← گزاره اصلی ← گزاره فرعی ← اختلاف روایت.

تمهیداتی در صفحه‌آرایی این نمایه اندیشیده شده، تا بخش‌ها آشکارتر باشد: تورفتگی‌ها از کل به جزء بیشتر می‌شود. علاوه بر این، هشت پی‌رفت با «فاصله» از هم تفکیک شده است، پنج گزاره اصلی با قلم «برجسته» نشان داده شده است، گزاره‌های فرعی شکل ساده دارد، گزاره‌های اختلاف روایت مورب است.

درباره کدگذاری

برای دست یافتن به شیوه کدنویسی از نمایه تامپسون بیشتر الهام گرفتیم. در شیوه کدگذاری تحقیق حاضر، در نهایت شش واحد به کار رفته است:

واحد یکم: حرف بزرگ لاتین نماینده پیامبر است؛ مثلاً کدهای مربوط به قصه‌های آدم همگی با A آغاز خواهد شد، و در این مقاله M نشانه قصه‌های موسی است. اختصاص این کد به پیامبران بر مبنای زمان داستانی و نوعی جانشینی است.

واحد دوم: حرف کوچک لاتین به یکی از قصه‌های پیامبر اشاره دارد؛ و نماینده «قصه» است، به معنایی که در تحلیل تودوروفی کلی‌ترین وضع یک روایت (text) دارا است. اینجا a به اولین قصه موسی اشاره دارد؛ یعنی قصه کودکی او؛ و فرضاً حرف b اشاره‌گر به قصه بعدی این پیامبر، یعنی «گریختن موسی از فرعون در پی کشتن مرد قبطی» خواهد بود.

واحد سوم: عدد پس از حروف لاتین به شماره پی‌رفت در روند قصه اشاره دارد. همان طور که گفته شد، پی‌رفت کوچک‌ترین واحد روایی است که در خواننده احساس یک روایت کامل (با آغاز و میانه و پایان) را ایجاد می‌کند. مثلاً Ma1 شرح می‌دهد که چگونه «فرعون فرمان می‌دهد که پسران بنی اسرائیل را بکشند»؛ و Ma2 شرح می‌دهد که چگونه «هارون زاده می‌شود». در این نظام کدگذاری، سه واحد نخست نشانگر «روایت» و سه واحد بعدی نشانگر «گزاره» است.

واحد چهارم: عدد یک رقمی بعدی که همیشه از یک تا پنج است، در حکم شماره گزاره اصلی است. کدهای یک و دو نماینده «فراز» و کد سه نماینده «نزاع» و کدهای چهار و پنج نماینده «فرود» پی‌رفت است. واحد پنجم: عدد بعدی به گزاره‌های فرعی بازمی‌گردد. اگر جوینده در پی «جزئیات» قصه‌های پیامبران باشد، آن را اغلب در گزاره‌های فرعی خواهد یافت.

واحد ششم: این واحد ویژه «اختلاف روایت» است، و هر کدی که دارای شش واحد باشد، مربوط به گزاره‌های زنجیره قصه نیست. تا اینجا «نقطه» عددها را از همدیگر جدا می‌کند؛ اما واحد اختلاف روایت را نشانه # از واحدهای پیشین جدا می‌کند.

از باب نمونه، کد «Ma8.1.3#1» را این طور می خوانیم: M یعنی این گزاره مربوط به قصه های «موسی» است، a یعنی این گزاره مربوط به نخستین قصه موسی - قصه کودکی او - است، ۸ یعنی این گزاره مربوط به هشتمین پی رفت آن قصه است که شارح افکندن موسی در نیل است، ۱ مربوط به اولین گزاره اصلی این پی رفت است، که طی آن «انداختن موسی به نیل» روایت می شود، ۳ اشاره به گزاره فرعی آن دارد که «شیر دادن به موسی پیش از افکندن در نیل» را مطرح می کند، #۱ یعنی این گزاره «یکی» از «اختلاف نظرها» را در این موضوع مطرح می کند، که مادر موسی او را «چهار ماه» پیش از افکندن در نیل شیر داده بود.

ارجاع به کتاب های کهن

در این بخش متن قصه از کهن ترین منبع فارسی آمده و به دیگر منابع تنها ارجاع داده شده است؛ اما اگر کتابی متأخر جزئیات بیشتری از قصه را عرضه کرده، در متن از چنین کتابی نقل شده است. مثلاً مطلب «ایمان پنهانی داشتن خریل» را ترجمه تفسیر طبری هم آورده؛ اما نص این گزاره از تفسیر سورآبادی نقل شده، که «دویست سال ایمان پنهانی» را نیز ذکر کرده است. متن از نخستین منبعی است که ارجاع ها با آن آغاز می شود.

منابع مورد استفاده

بنای این تحقیق بر آن بوده که از همگی کتاب های تفسیر و قصص الانبیا که تا پایان قرن ششم به فارسی نگاشته و منتشر شده است، استفاده شود. نشانه اختصاری ده کتاب مورد مراجعه از این قرار است: (نشانی کامل این منابع در فهرست آخر مقاله می آید).

اس: تاج التراجم اسفراینی؛

بخ: تاج القصص بخاری؛

بص: بصائر یمنی محمد بن محمود نیشابوری؛

را: روض الجنان و روح الجنان ابوالفتوح رازی؛

سو: تفسیر سورآبادی؛

طب: ترجمه تفسیر طبری؛

عش: تفسیری بر عשרی از قرآن مجید؛

کم: تفسیر قرآنی کمبریج؛

می: کشف الاسرار میبدی؛

نی: قصص الانبیای ابراهیم بن منصور نیشابوری؛

هنگام ارجاع دادن ترتیب تاریخی کتب رعایت می‌شود؛ ولی از آن رو که تاریخ مستندی برای زمان تألیف «تفسیر قرآنی کمبریج» و «تفسیری بر عشری از قرآن مجید» یافت نشده، در انتها خواهند آمد. در ضمن، قصه کودکی موسی در «تفسیر قرآن پاک» و «تفسیر نسفی» نیامده است. بهترین راهنما برای آشنایی اجمالی با کتاب‌های تفسیر کهن، کتاب «هزار سال تفسیر فارسی» (از دانش‌پژوه و سادات ناصری) است، و ما در ترتیب تاریخی منابع به این کتاب مراجعه کردیم.

نمایه الفبایی

در ساختن نمایه الفبایی از روش کتاب «نمایه بن‌مایه‌های هزار و یک شب» بهره بردیم. در این کتاب (Shamy, 2006: 31) بن‌مایه‌ای مانند «خداوند به فرشتگان فرمان می‌دهد که در برابر آدم سجده کنند»^{۱۳} پنج بار برای کلیدواژه‌های «آدم»، «فرشته»، «خداوند»، «سجده کردن» و «فرمان دادن» آمده است.^{۱۴} بنابراین در نوشته حاضر بن‌مایه‌ای مانند «بوخاید از افکندن موسی در نیل پشیمان می‌شود» برای سه واژه تکرار شده است: بوخاید، نیل، پشیمان شدن.

روش مراجعه به نمایه الفبایی از این قرار است: واژه مدخل از جمله بن‌مایه حذف شده است. اگر این واژه از میانه جمله برداشته شده باشد، به جای آن علامت «،» گذاشته شده است. جایی که بن‌مایه‌های متعدّد مقابل یک مدخل آمده است، اینها نیز الفبایی چیده شده‌اند. بالفرض اگر مراجعه کننده با کلیدواژه «کشتن» قصد مراجعه به این نمایه را دارد، نخست به همین مدخل مراجعه می‌کند. سپس با توجه به فاعل جمله باید در بن‌مایه‌ها بگردد؛ زیرا در ابتدای جمله می‌آید. بدین ترتیب ما به هدف فرجامین این پژوهش بسیار نزدیک شده‌ایم؛ یعنی به روشی دست یافته‌ایم برای نمایه‌سازی قصه‌های پیامبران؛ که پس از تکمیل با جستجوی هر کلیدواژه‌ای در کمترین زمان به آن جزء از قصه که کلیدواژه به کار رفته هدایت می‌شویم.

خلاصه قصه کودکی موسی

Ma1 خداوند به سبب ستم فرعون قصد فرستادن موسی می‌کند. فرعون رؤیای در آتش سوختن خود را می‌بیند و منجمان آن خواب را چنین تعبیر می‌کنند که به‌زودی پسری در بنی اسرائیل زاده می‌شود که او و قبطیان را نابود خواهد کرد. فرعون فرمان می‌دهد که بنی اسرائیل را به مصر کوچ دهند و آنان را به بندگی بگیرند و قابله‌هایی را می‌گمارد تا نوزادان پسر را بکشند. Ma2 پس از چند سال قبطیان به فرعون اعتراض می‌کنند که با کشتن پسران بنی اسرائیل کسی برای کار کردن باقی نمانده است؛ فرعون هم فرمان می‌دهد که نوزادان بنی اسرائیل را

یک سال در میان بکشند و در یکی از این سال‌های امن هارون زاده می‌شود. Ma3 نزدیکان فرعون او را خبر می‌کنند که آن کودک از عمران که از نزدیکان او است زاده خواهد شد؛ فرعون نیز او را نزدیک خود بازداشت می‌کند. اما فرشته‌ای بوخاید - زن عمران - را نزد او می‌آورد و بوخاید موسی را بار می‌گیرد. Ma4 خبرچینان فرعون او را از بار گرفتن بوخاید آگاه می‌کنند و فرعون گماشتگانی را برای تفحص در پی بوخاید می‌فرستد؛ اما با دخالت غیبی باردار بودن او بر آنان پدیدار نمی‌شود و موسی نجات می‌یابد. Ma5 موسی در سالی که پسران بنی اسرائیل را می‌کشند زاده می‌شود. بوخاید هنگام بار نهادن قابله‌ای از گماشتگان فرعون را به کمک می‌طلبد. قابله هم قصد خبر کردن فرعون را دارد؛ اما نور چهره پیشانی را که می‌بیند از آن قصد منصرف می‌شود. Ma6 گماشتگان فرعون از زادن موسی مطلع می‌گردند و به قصد کشتن وی وارد خانه می‌شوند. بوخاید موسی را در تنور فروخته می‌افکند؛ اما پس از رفتن آنان می‌بیند که آتش گزندگی به موسی نرسانده است. Ma7 بوخاید از فاش شدن خبر زادن موسی نگران است؛ به همین دلیل به واسطه وحی خداوند تصمیم به گذاشتن او در تابوت چوبی و انداختنش به رود نیل می‌گیرد. او ساختن تابوت را از خربیل دروگر می‌خواهد. او نیز قصد خبر کردن فرعون می‌کند. اما در راه لال و نابینا می‌گردد و در نهایت در چاهی می‌افتد. آنجا نیت ایمان آوردن به موسی می‌کند. تن درست می‌شود و از چاه نجات می‌یابد و تابوت را برای موسی می‌سازد. Ma8 بوخاید تابوت موسی را در نیل می‌افکند. ابلیس نزد بوخاید می‌رود و او را در این کار سرزنش می‌کند؛ او نیز پشیمان می‌شود و قصد بر فاش کردن زادن موسی می‌کند؛ اما خداوند به او آرامش و شکیبایی می‌دهد. بوخاید مریم دخترش و خواهر موسی - را به تعقیب تابوت می‌فرستد.

نمایه ترتیبی

M موسی ؛

Ma قصه کودکی موسی ؛

Ma1 فرعون بر کشتن پسران بنی اسرائیل فرمان می‌دهد ؛

Ma1.1 خداوند بر فرستادن موسی قصد می‌کند ؛

Ma1.1.1 نیاکان فرعون ؛

Ma1.2 فرعون آمدن موسی را در رؤیا می‌بیند ؛

Ma1.2#1 آتش بیت المقدس فرعون را می‌سوزاند ؛

Ma1.2#2 آتش محله بنی اسرائیل فرعون را می‌سوزاند ؛

Ma1.2.1 فر ایزدی از فرعون می‌گسلد ؛

Ma1.3 فرعون رؤیایش را بر منجمان عرضه می‌کند ؛

Ma1.4 منجمان رؤیای فرعون را تعبیر می‌کنند ؛

Ma1.4# موسی در قرآن نجومی می‌آید ؛

Ma1.4.1 زمان زادن موسی پیش‌بینی می‌شود ؛

Ma1.5 فرعون بر کشتن پسران بنی اسرائیل فرمان می‌دهد ؛

Ma1.5.1 دلیل محنت بنی اسرائیل ؛

Ma1.5.2 بنی اسرائیل در اریحا و اذرعاع زندگی می‌کنند ؛

Ma1.5.3 فرعون بر آوردن بنی اسرائیل به مصر فرمان می‌دهد ؛

Ma1.5.4 فرعون بنی اسرائیل را به بردگی می‌گیرد ؛

Ma1.5.5 کارهایی که بنی اسرائیل در بردگی می‌کردند ؛

Ma1.5.6 فرعون بر کنیزی دختران بنی اسرائیل فرمان می‌دهد ؛

Ma1.5.7 فرعون بر زنان بنی اسرائیل قابله می‌گمارد ؛

Ma1.5.8 عمران به فرمان فرعون زنان و مردان بنی اسرائیل را جدا می‌کند ؛

Ma2 فرعون بر یک‌سال‌درمیان کشتن بنی اسرائیل فرمان می‌دهد ؛

Ma2.1 قبطیان پسران بنی اسرائیل را می‌کشند ؛

Ma2.1.1 تعداد کودکانی که فرعون کشت ؛

Ma2.1.2 بنی اسرائیل کارآمد و قبطیان ناکارآمد هستند ؛

Ma2.2 قبطیان بی‌کارگر می‌شوند ؛

Ma2.3 قبطیان به فرعون شکایت می‌کنند ؛

Ma2.4 فرعون بر یک‌سال‌درمیان کشتن پسران فرمان می‌دهد ؛

Ma2.5 هارون در سالی که پسران را نمی‌کشند زاده می‌شود ؛

Ma2.5.1 هارون یک سال مسن‌تر از موسی است ؛

Ma2.5.1# هارون سه سال مسن‌تر از موسی است ؛

Ma3 بوخاید موسی را بار می‌گیرد ؛

Ma3.1 عمران در عین ایمان داشتن ندیم فرعون است ؛

Ma3.1# عمران بت‌گراست ؛

Ma3.1.1 نیاکان عمران ؛

Ma3.2 فرزند عمران بودن موسی پیش‌بینی می‌شود ؛

Ma3.3 فرعون عمران را نزد خود بازداشت می‌کند ؛

Ma3.4 فرشته‌ای بوخاید را نزد عمران می‌آورد ؛

Ma3.4.1 نیاکان بوخاید ؛

Ma3.5 بوخاید موسی را بار می‌گیرد ؛

Ma4 بدگمانی فرعون به عمران برطرف می‌شود ؛

Ma4.1 عمران و بوخاید از بار گرفتن موسی می‌ترسند ؛

Ma4.1# عمران پس از بار گرفتن بوخاید می‌میرد ؛

Ma4.2 فرعون از بار گرفتن بوخاید خبر می‌یابد ؛

Ma4.3 فرعون از خبر بار گرفتن بوخاید تفحص می‌کند ؛

Ma4.4 نشانه‌های بار گرفتن بوخاید ناپدید می‌شود ؛

Ma4.5 فرعون خبرچینان را کیفر می‌کند و عمران را تکریم می‌کند ؛

Ma5 قابله از خبر کردن فرعون در زادن موسی پشیمان می‌شود ؛

Ma5.1 بوخاید برای زادن موسی از قابله‌ای یاری می‌خواهد ؛

Ma5.2 قابله بر خبرچینی از زادن موسی قصد می‌کند ؛

Ma5.3 موسی در سالی کشتن پسران زاده می‌شود ؛

Ma5.3.1 نیاکان موسی ؛

Ma5.3.2 موسی هنگام نماز خفتن زاده می‌شود ؛

Ma5.3.3 قید موسی هنگام زادن پنج شبر است ؛

Ma5.3.4 حادثه‌های جهان هنگام زادن موسی ؛

Ma5.4 قابله نور پیشانی موسی را می‌بیند ؛

Ma5.5 قابله از خبرچینی منصرف می‌شود ؛

Ma5.5.1 قابله پیامبری موسی را پیش‌بینی می‌کند ؛

Ma6 موسی در تنور افروخته زنده می‌ماند ؛

Ma6.1 گهاشتگان فرعون درباره زادن موسی تجسس می‌کنند ؛

Ma6.1.1 مریم بوخاید را از آمدن گهاشتگان فرعون خبر می‌کند ؛

Ma6.2 بوخاید موسی را در تنور می‌افکند ؛

Ma6.2# دایه موسی را در تنور می‌افکند ؛

Ma6.2.1 در تنور افکندن موسی از قصد بوده ؛

Ma6.2.1# بوخاید موسی را در پارچه‌ای می‌پیچد ؛

Ma6.2.2 خاله موسی در تنور آتش می‌افکند ؛

Ma6.3 گهاشتگان فرعون موسی را نمی‌یابند ؛

Ma6.4 خداوند به موسی در آتش یاری می‌رساند ؛

Ma6.5 بوخاید موسی را در تنور می‌یابد ؛

Ma7 خربیل برای موسی تابوتی می‌سازد؛

Ma7.1 بوخاید بر افکندن موسی در نیل قصد می‌کند؛

Ma7.1.1 خداوند به بوخاید وحی می‌کند؛

Ma7.1.1#1 بوخاید در نیل افکندن موسی را در خواب می‌بیند؛

Ma7.1.1#2 صدایی از گوشه‌خانه به بوخاید می‌گوید که موسی را در

نیل بیفکند؛

Ma7.1.1#3 فرشته‌ای در نیل افکندن موسی را به بوخاید وحی می‌کند؛

Ma7.1.1#4 وحی بوخاید پیش از زادن موسی است؛

Ma7.1.2 بوخاید ساختن تابوت را از خربیل می‌خواهد؛

Ma7.1.3 پیشه خربیل؛

Ma7.1.4 نیاکان خربیل؛

Ma7.1.4# خربیل از نسل بنی اسرائیل است؛

Ma7.1.5 خربیل از بنی اسرائیل پشتیبانی می‌کند؛

Ma7.1.6 خداوند از خربیل سپاس‌گزاری می‌کند؛

Ma7.2 خربیل بر خبرچینی از زادن موسی قصد می‌کند؛

Ma7.3 خربیل لال و کور می‌شود و در چاه می‌افتد؛

Ma7.3# خربیل قصد می‌کند که از زادن موسی خبرچینی کند؛

Ma7.4 خربیل بر ایمان آوردن قصد می‌کند؛

Ma7.5 خربیل تابوتی برای موسی می‌سازد؛

Ma7.5.1 اندازه تابوت موسی پنج شبر است؛

Ma7.5.2 خربیل به موسی ایمان می‌آورد؛

Ma7.5.2#1 خربیل پیش از موسی مؤمن بوده است؛

Ma8 بوخاید موسی را در نیل می‌افکند؛

Ma8.1 بوخاید تابوت موسی را در نیل می‌افکند؛

Ma8.1#1 خربیل تابوت موسی را در نیل می‌افکند؛

Ma8.1#2 مریم تابوت موسی را در نیل می‌افکند؛

Ma8.1.1 خربیل تابوت موسی را با قیر و رصاص محکم می‌کند؛

Ma8.1.1# بوخاید تابوت موسی را با قیر محکم می‌کند؛

Ma8.1.2 بوخاید موسی را پیش از افکندن در نیل شیر می‌دهد؛

Ma8.1.2#1 بوخاید موسی را چهار ماه پیش از افکندن در نیل شیر

می‌دهد؛

Ma8.1.2#2 بوخاید موسی را هشت ماه پیش از افکندن در نیل شیر

می‌دهد؛

Ma8.1.3 بوخاید تابوت را قفل می‌کند؛

Ma8.2 ابلیس بوخاید را سرزنش می‌کند؛

Ma8.3 بوخاید از افکندن موسی در نیل پشیمان می‌شود؛

Ma8.3.1 بوخاید بر فاش کردن خبر فرزندش قصد می‌کند؛

Ma8.4 خداوند بوخاید را آسوده می‌کند؛

Ma8.5 بوخاید مریم را در پی تابوت می‌فرستد؛

نمایه ارجاع‌ها به متون کهن

فرموده بود که هر آن پسری که از بنی اسرائیلیان از مادر بیاید، اندر ساعت او را بکشید.

Ma1.1

Ma1.5.1

(را: ۱۵: ۹۶) چون بنی اسرائیل در مصر بسیار شدند بر مردمان تطاول کردند و معاصی آشکارا کردند، و خیار ایشان دست از امر معروف و نهی منکر برداشتند، خدای تعالی قبطیان را بر ایشان گماشت تا ایشان را مستضعف کردند و بنده گرفتند و بیگار فرمودند.

(را: ۱۱: ۲۷۱) سبب در کشتن پسران بنی اسرائیل آن بود که فرعون - علیه اللعنة چون عمر او دراز شد، و ظلم عظیم کردن گرفت در ملک خود، خدای تعالی خواست تا موسی را به پیغامبری فرستد.

Ma1.1.1

(اس: ۹۶ | سو: ۱۷۹۷ | بص: ۶۱) فرعون بن الولید بن مصعب بن ریان از عمالیک بود.

Ma1.5.2

(سو: ۶۷، ۱۷۹۹) فرعون گفت «بنی اسرائیل کجا باشند؟». گفتند «به زمین اریحا و اذرعات».

Ma1.2

(سو: ۶۶، ۱۷۹۹ | اس: ۹۶ | را: ۲۷۱ | ۱۳: ۱۴۸ | ۱۵: ۹۶ | بص: ۶۱ | کم: ۱: ۳۸۱) فرعون به خواب دید که آتشی از زمین اریحا و اذرعات برآمدی و در مصر افتادی و فرعون و قوم او را می‌سوختی.

Ma1.5.3

(سو: ۶۷، ۱۷۹۹) فرعون بفرمود که «ایشان را به برده بیارید و به بندگی می‌دارید تا مقصور و مسجون ما باشند».

Ma1.2#1

(اس: ۹۶ | را: ۲۷۱ | ۱۵: ۹۶ | کم: ۱: ۳۸۱) آتشی از بیت المقدس پدید آمد.

Ma1.5.4

(طب: ۱۵۹۹ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | را: ۲۷۰) فرعون آن بنی اسرائیلیان که بمصر اندر بودند همه را بندگان خویش گرفته بود، و مر ایشان را کارهی فرمود.

Ma1.2#2

(را: ۱۳: ۱۴۸) آتشی از محله بنی اسرائیل بر آمد.

Ma1.5.5

(را: ۱۱: ۲۷۰ | اس: ۹۶) ایشان را کارهای سخت فرمودندی از برزگری و کار گل کردن و خشت زدن و بار گران کشیدن. و گفته‌اند: سوء العذاب، آن بود که ایشان را کارهای پلید فرمودندی، چون کناسی و حفاری و مانند آن.

Ma1.2.1

(بص: ۶۱) تا آنگاه که فرعون را فرعون ایزدی ازو گسسته شد.

Ma1.3

(طب: ۱۵۹۹ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | را: ۲۷۱ | ۱۳: ۱۴۸ | ۱۵: ۹۶ | کم: ۱: ۳۸۱) و بر مهتران و منجمان عرضه کرد.

Ma1.5.6

(سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | اس: ۹۶ | بص: ۶۲) هر که دختر زاید نگه دارید به پرستاری.

Ma1.4

(طب: ۱۵۹۹ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | می: ۳: ۷۰۷ | می: ۶: ۱۲۰ | را: ۲۷۱ | ۱۳: ۱۴۸ | ۱۵: ۹۶ | بص: ۶۱ | کم: ۱: ۳۸۱) ایشان گفتند که از بنی اسرائیل پسری آید که ملکت و پادشاهی تو بر دست او برود.

Ma1.5.7

(سو: ۶۷ | اس: ۹۶ | را: ۲۷۱ | ۱۵: ۹۶) بر هر ده زن قابله‌ای نگهبان کردند، تا هر چه از بنی اسرائیل پسر زادی در ساعت بر شکم مادر گلو باز بریدندی.

Ma1.4#

(سو: ۶۷) گفته‌اند لا، بل منجمان وی را گفتند «قرانی خواهد بود که در آن قران اسرائیلی پدید آید و قصد خراب ملکت تو کند».

Ma1.4.1

(بص: ۶۱) منجمان او را آگاهی دادند که فلان شب این گوهر در کان خود قرار خواهد گرفت.

Ma1.5.8

(را: ۱۱: ۲۷۱) بفرمود تا از میان مردان و زنان جدا کردند، و گفت: وای بر آن کس که او با زن خود خلوت کند.

Ma1.5

(طب: ۱۵۹۹ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | فی: ۱۵۱ | می: ۳: ۷۰۷ | می: ۶: ۱۲۰ | را: ۲۷۱ | ۱۳: ۱۴۸ | ۱۵: ۹۶ | بص: ۶۲ | کم: ۱: ۳۸۱) فرعون

- Ma3.1#** (بص: ۶۲) فرعون او [عمران] را پیش خواند و... گفت وقوف تو بر احوال اسرائیلیان بیش باشد باید که این شب میان مردان و زنان ایشان جدا کنی و هر احتیاط که در امکان آید واجب داری.
- Ma2**
- Ma2.1** (طب: ۱۵۹۹ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | می: ۶: ۱۲۰ | را: ۱۳۱: ۲۷۱ | کم: ۱۳۲: ۱۴۹ | کم: ۱: ۳۸۱) پس سالی چند همچنین همی کشتند.
- Ma2.1.1** (را: ۱۵۸: ۹۶) در طلب موسی نود هزار کودک را بکشتند.
- Ma2.1.2** (بص: ۶۲) گویند که هفتاد هزار شیرخواره را بکشت.
- Ma2.2** (سو: ۱۷۹۹، ۶۷) قبط مردمانی جلف بودند جز حرب را نشایستندی و بنی اسرائیل مردمانی چرب دست بودند همه کارهای فرعون و قوم او ایشان کردند.
- Ma2.2** (کم: ۱: ۳۸۱) چنان شد که مرگ در پیران اسرائیلیان افتاد، همه بپردند.
- Ma2.3** (طب: ۱۵۹۹ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۳۱: ۲۷۱ | کم: ۱: ۳۸۲) پس قبطیان پیش فرعون آمدند و گفتند که این بنی اسرائیل هیچ نمائند از بهر آن که هر کی پیر همی شود همی میرد، و آنچه می‌زایند تو همی فرمایی کشتن. پس ایشان همه سپری شوند و ما را هیچ کس نباشد که کاری کند.
- Ma2.4** (طب: ۱۶۰۰ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | را: ۱۳۱: ۲۷۱ | کم: ۱: ۳۸۲) پس فرعون بفرمود که اکنون یک سال همی کشید و یک سال مکشید تا نسلشان بنشود. پس یک سال همی کشتند و یک سال نمی‌کشتند.
- Ma2.5** (طب: ۱۶۰۰ | اس: ۹۶ | سو: ۶۷، ۱۷۹۹ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۳۱: ۲۷۱ | کم: ۱: ۳۸۲) هارون علیه السّلم در آن سال بزائیده بود که نمی‌کشتند.
- Ma2.5.1** (طب: ۱۶۰۰) به یک سال از موسی علیه السّلم بزرگ‌تر بود.
- Ma2.5.1#** (اس: ۷۷۶ | کم: ۱: ۵۲) هارون از موسی- علیه السّلام- مهتر بود به سه سال.
- Ma3**
- Ma3.1** (نی: ۱۰۹) موسی پسر عمران بت‌گر است.
- Ma3.1.1** (اس: ۱۰۰) موسی از فرزندان یعقوب بود، موسی بن عمران بن سنجل بن قاس بن لاوی بن یعقوب.
- Ma3.2** (اس: ۳۴۹) آل عمران مقاتل گوید که عمران بن یصهب بن فاهب بن لاوی بن یعقوب است و آل وی، و از نسل وی موسی است و هارون- علیهما السلام.
- Ma3.2** (را: ۱: ۲۷۱) کسانی که علم کتب اوایل شناختند، فرعون را گفتند: ما در کتابها چنین می‌یابیم که، این کودک که ملک تو بر دست او بشود از پشت عمران باشد.
- Ma3.3** (را: ۱: ۲۷۲) فرعون او را گفت: نخواهم که یک ساعت از پیش من غایب باشی به شب و روز. گفت: همچنین کنم، به شبها پیش او می‌خفت.
- Ma3.4** (را: ۱: ۲۷۲) شبی از شبها فرعون بر کوشک خود خفته بود و عمران پیش او خفته، خدای تعالی فریشته‌ای را بفرستاد تا مادر موسی را بر گرفت و بنزدیک عمران آورد، و او خفته، و بنزدیک عمران بنهاد او را. عمران از خواب در آمد مادر موسی را دید بنزدیک خود در کوشک فرعون، عمران گفت: تو چگونه آمدی این جا؟ و چند درها بسته است و حجاب و حراس نشسته؟ گفت: من ندانم، و من نیامدم، مرا این جا آوردند. عمران دانست که آن کار خدای است.
- Ma3.4.1** (می: ۶: ۱۲۰) نام مادر موسی بوخاید است و از فرزندان لاوی بن یعقوب بود.
- Ma3.5** (را: ۱: ۲۷۲ | بص: ۶۲) بر بالین فرعون با او خلوت کرد و او به موسی بار بر گرفت، و آن فریشته او را در شب با جایگاه خود برد.
- Ma4**
- Ma4.1** (را: ۱: ۲۷۱) چون حمل ظاهر شد، عمران بر خود بترسید از آنچه فرعون بر او عهد و میثاق گرفته بود که هیچ گرد زنان نگردد و خلوت نکند به هیچ وجه، و او قبول کرده بود.
- Ma4.1#** (نی: ۱۵۱) چون مادر موسی بار گرفت پدرش درگذشت.
- Ma4.2** (را: ۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۸: ۹۶) چون حمل آشکارا شد، مردم ایشان باز گفتند، به سمع فرعون رسید.
- Ma3**
- Ma3.1** (را: ۱: ۲۷۱ | بص: ۶۲) عمران مؤمن بود و ایمان پنهان داشتی، و از جمله خواص فرعون بود.

Ma4.3

(را: ۱۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۱: ۹۶) فرعون گفت: مرا باور نیست که من یک لحظه او را از پیش خود فرا نگذاشته‌ام. آنگه جماعتی زنان معتمد را از خواص خود بفرستاد تا این حال بنگرند. بیامدند و بدیدند و تفحص کردند.

Ma5.4

(می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۵۱: ۹۷ | بص: ۶۳) چون موسی از مادر به وجود آمد قابله در وی نگرست نوری دید میان دو چشم وی ، شیفته آن نور و آن جمال وی گشت.

Ma4.4

(را: ۱۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۱: ۹۷) خدای تعالی فرمان داد تا کودک با پشت مادر شد ، و ایشان بازگشتند و خبر دادند و سوگند خوردند که این معنی هیچ نیست.

Ma5.5

(می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۵۱: ۹۷ | بص: ۶۳) اکنون از آن نیت بگشتم ، که این فرزند چشم و چراغ من است ، میوه دل و جان من است.

Ma4.5

(را: ۱۱: ۲۷۲) فرعون بفرمود تا آن ساعیان را عقوبت کردند و در بر و اکرام عمران بیفزود ، و همچنین می بود تا وقت وضع بار بنهاد.

Ma5.5.1

(را: ۱۵۱: ۹۷) این نور روی او گوای می دهد که آن کودک است که دشمن ماست ، و هلاک ما بر دست او باشد... او را نگاه دار از فرعون و قومش.

Ma5

Ma6

Ma5.1

Ma6.1

(می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۵۱: ۹۷) چون زادن موسی نزدیک آمد زنی بود قابله و بر باروران زنان موکل بود از جهت فرعون تا هر کودکی را که زادندی به فرعون گفتی و او را هلاک کردی ، این قابله دوست مادر موسی بود ، در وقت زادن او را بخواند و گفت: دوستی تو امروز به کار آید ، ما را همی بینی که در چه حالیم ، مرا یاری ده و ستر کن.

(سو: ۱۵۱۶ ، ۶۷ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۱: ۹۸ | بص: ۶۳) چون موسی از مادر بزاد عوانان فرعون که برگماشته بودند بر کشتن فرزندان بنی اسرائیل قصد کردند به کشتن موسی.

Ma5.2

(می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۵۱: ۹۷ | بص: ۶۲) گفت: ای فلانه تا این ساعت بر آن بودم که فرزندان در دست فرعون نهم تا او را بکشد.

(می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۱: ۹۸) چون به در سرای آمدند خواهر موسی ایشان را بدید ، نام آن خواهر مریم بود گفت: یا اماه هذا الحرس بالباب: اینک اعوان و کسان فرعون آمدند.
(کم: ۱: ۳۸۶) نام خواهرش کلثمه بود.

Ma5.3

Ma6.2

(طب: ۱۶۰۰ | سو: ۶۷ ، ۱۷۹۹ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۱: ۲۷۱ | را: ۱۳۳: ۱۴۹ | بص: ۶۲ | کم: ۱: ۵۵ ، ۳۸۲) پس دیگر سال که همی کشتند موسی علیه السلام از مادر بزاد.

(سو: ۱۵۱۶ ، ۶۷ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۱: ۹۸ | بص: ۶۳) چون مادرش بدانست که آمدند موسی را در تنور آتش افکند.

Ma5.3.1

(نی: ۱۵۱) بدانکه موسی از بنی اسرائیل بود. و اختلافست که از فرزندان که بود. بعضی گفته اند که از فرزندان ابن یامین بود ، و بعضی گفته اند از فرزندان یهودا بود و پدرش عمران بود.

Ma6.2#

(بص: ۶۳) دایه موسی را برداشت و در تنور تافته نهاد.

Ma6.2.1

(سو: ۱۵۱۶) او را گفت در تنور بسوزد به از آن که عوانان فرعون او را بر شکم من بکشند او را در تنور افکند و سر بر نهاد.

Ma5.3.2

(نی: ۱۵۱) حق تعالی چنان حکم کرد که آمدن وی بوقت نماز خفتن بود.

Ma6.2.1#

(می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۵۱: ۹۸) مادر موسی بیخود گشت ، از سر آشفتگی موسی را خرقة‌ای پیچید و از دست بیفکند ، تنوری تافته بود در آن تنور افتاد.

Ma5.3.3

(می: ۶: ۱۲۲) قدّ موسی ، خمسة اشبار

Ma6.2.2

(را: ۱۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۱: ۹۸) خواهر او که خاله موسی بود در آمد از آن حال بی خبر بود ، آتش بیاورد و در تنور نهاد تا پاره‌ای نان بپزد. تنور را آتش زبانه در هوا می زد.

Ma5.3.4

(سو: ۱۸۰۰) اما ولادتش در اخبار است که آن شب که موسی علیه السلام به زمین آمد همه آبستانان بار بنهادند... ستاره‌ای به گرد مصر درآمد و نوری از مصر برآمد و کوشک فرعون بلرزد و تخت فرعون نگوسار شد ، طرقي از پشت وی بیامد هرستی به دل هامان درآمد.

Ma6.3

(سو: ۱۵۱۶ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۱: ۲۷۲ | را: ۱۵۱: ۹۸) عوانان در اوفتادند و جستند ، هیچ جا کودک نیافتند و اثر آن نیافتند و هیچ تهمت نبردند که در

- Ma7.1.4** تنور سوزان کودک تواند بود که سوه از تنور می‌برزد. چون نومید بازگشتند مادر موسی هیچ شک نکرد که موسی بسوخته است.
- (طب: ۱۶۰۱) نام او خرییل بن روییل
- Ma6.4** (کم: ۲: ۸۴) عم زاده فرعون بود و عمه زاده موسی بود.
- Ma7.1.4#** (می: ۶: ۱۲۱ | را: ۲۷۲) فجعل الله علیه النار بردا و سلاما.
- Ma7.1.5** (سو: ۲۱۹۱) وی از بنی اسرائیل بود نه از قوم فرعون.
- Ma7.1.5** (سو: ۱۵۱۶ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۲۷۲ | ۱۵۱: ۹۸ | بص: ۶۳) سر تنور برگرفت موسی را دید بر سر آتش با اخگر بازی می‌کرد به عاقبت او را برگرفت.
- Ma7** (طب: ۱۶۰۰ | سو: ۱۵۱۶ | فی: ۱۵۱ | می: ۶: ۱۲۱ | را: ۱۳۱: ۱۴۹ | ۱۵۱: ۹۹) خدای عز و جلّ اندر دل او اوکند که مر او را شیر بدهد و بهرود نیل اوکند، و خدای عز و جلّ او را بدو باز دهد.
- Ma7.1.1** (طب: ۱۶۰۰ | سو: ۱۸۰۰ | فی: ۱۵۱ | می: ۶: ۱۲۲ | را: ۱۳۱: ۱۴۸ | ۱۵۱: ۹۹) این وحی نه آمدن جبریل است که این وحی الهام باشد که به دل مادر موسی اندر اوکند.
- Ma7.1.1#1** (نی: ۱۵۱ | را: ۱۳۱: ۱۴۸ | کم: ۱: ۳۸۳) در خواب بنمودنش که مترس از هلاک کردن فرعون، برو و در آب انداز.
- Ma7.1.1#2** (نی: ۱۵۱) از گوشه خانه آواز آمد که چنین کن.
- Ma7.1.1#3** (کم: ۱: ۳۸۳) فریشته‌ای فرستاد خدای تعالی سوی مادر موسی و وحی کرد هم چنانکه به دیگر پیغامبران.
- Ma7.1.1#4** (کم: ۱: ۳۸۳) گفته‌اند که این وحی پیش از زادن موسی بود.
- Ma7.1.2** (طب: ۱۶۰۱ | می: ۶: ۱۲۲ | را: ۱۵۱: ۹۹ | عش: ۱۱۱ | کم: ۱: ۵۳) پس چون این الهام به دل او اندر افتاد خواست که این راز خویش با کسی بگوید تا حیلتی سازند او را. و هر چند که اندیشه همی کرد دلش بر هیچ کس بنهی آرامید. مگر مردی بود آن جا نام او خرییل... و او را بخواند، و از پنهان خلقان راز برو بگشاد.
- (سو: ۲۱۹۱) گویند نام وی حبیب نجار بود.
- Ma7.1.3** (طب: ۱۶۰۱، ۱۵۹۹، ۱۶۰۹) خرییل بن روییل دروگر.
- (سو: ۲۱۹۱) آن مرد خرییل بود و گویند... سپاه سالار فرعون و گفته‌اند خازن فرعون بود.
- Ma7.5.1** (می: ۶: ۱۲۲ | کم: ۱: ۳۸۳) پس تابوتی ساخت به قدّ موسی، خمسة اشبار فی خمسة.
- Ma7.1.6** (طب: ۱۶۱۳) او را نیکویها بود اندر مسلمانی... تا خدای عز و جلّ اندر قرآن به پانزده آیت از آزادی کرد.
- Ma7.2** (می: ۶: ۱۲۲ | را: ۱۵۱: ۹۹ | بص: ۶۳ | عش: ۱۱۱ | کم: ۱: ۳۸۳) تا ذبحان را خبر دهد از آن قصه.
- (کم: ۱: ۳۸۳) فرعون به یقین شد که او آن کودک است که او ازو می‌ترسد.
- Ma7.3** (می: ۶: ۱۲۲ | را: ۱۵۱: ۹۹ | بص: ۶۳ | عش: ۱۱۱ | کم: ۱: ۳۸۳) چون خواست که سخن گوید زبانش بسته شد. به دست اشارت می‌کرد، ذبحان نمی‌دانستند که چه میگوید او را به در کردند، نجار به خانه باز شد زبان وی نیک گشت، دیگر بار بازگشت تا ایشان را خبر دهد. ربّ العالمین زبان وی لال کرد و چشم وی نابینا، ایشان او را بزدند و بیرون کردند، گنگ و نابینا بیرون آمد، به راه در چاهی بود در آن چاه افتاد.
- Ma7.3#** (را: ۱۵۱: ۹۹ | کم: ۱: ۳۸۳) او تابوت بساخت و بر اثر برفت و خانه او بشناخت. آنگه بیامد تا گماشتگان این کار را خبر دهد.
- Ma7.4** (می: ۶: ۱۲۲ | را: ۱۵۱: ۹۹ | بص: ۶۳ | عش: ۱۱۱ | کم: ۱: ۳۸۳) بدانست که خدای عز و جلّ را در آن سرّی است نیّت کرد که اگر به حال صحت و سلامت باز شود، آن حال پیوشد و مادر موسی را یاری دهد در حفظ موسی، ربّ العالمین صدق وی دانست در آن نیّت که کرد، او را چشم روشن و زبان گویا باز داد.
- Ma7.5** (طب: ۱۶۰۱ | اس: ۱۳۷۹ | می: ۶: ۱۲۲ | را: ۱۳۱: ۱۴۹ | بص: ۶۳ | کم: ۱: ۵۳) خرییل گفت که نیک می‌گوی، من او را تابوتی بسازم و او را اندران تابوت خوابان و بهرود نیل اندر انداز. پس خرییل تابوتی بساخت.

مزدی بودی ، اما چون تو بکشتی او را ، هم آن مزد بر خود تباه کردی ، و هم فرزند را هلاک کردی ، هم مستحق عقوبت شدی.

Ma8.3

(کم: ۱: ۳۸۴) دیو مادر موسی را پشیمان کرد از انداختن موسی در دریا.

Ma8.3.1

(طب: ۱۶۰۱ | را: ۱۵۳: ۱۰۳ ، ۱۰۵ | کم: ۱: ۳۸۵) از دنباله آن اندر می‌نگرست تا خود به کجا برد و حالش به چه رسد ، و چون از چشم او ناپدید شد دلش می‌سوخت و خواست که بخروشد و جزعی کند.

(را: ۱۵۳: ۱۰۳) چون خبر به او رسید که موسی به دست فرعون افتاد ، چندانی رنج به دل او رسید که آن وحی فراموش کرد که خدای تعالی در دل او افکنده بود... نزدیک بود تا گوید و ابتاه.

(را: ۱۵۳: ۱۰۵) این آنگاه بود که فرعون موسی را به فرزندی پذیرفت مردمان می‌گفتند: موسی بن فرعون ، او را خوش نمی‌آمد ، نزدیک بود تا گوید: موسی ابنی و ابن عمران.

(سو: ۱۸۰۲ | کم: ۱: ۳۸۵) چون او را بازیافت دلش فارغ گشت از حدیث وی ، چنان که خواست که پدید کند که او فرزند من است گر نه آن بودی که خدای تعالی دل او را نگه داشت به صبر تا بنگفت که اگر بگفتی در ساعت او را بکشند.

Ma8.4

(طب: ۱۶۰۱ | سو: ۱۸۰۲ | کم: ۱: ۳۸۴) پس حق تعالی در دل او اوکند تا شکیبایی کند و نخروشد.

Ma8.5

(طب: ۱۶۰۱ | سو: ۱۵۱۷ | عش: ۱۱۱ | کم: ۱: ۳۸۶) مر موسی را خواهری بود بزرگ نام او مریم بود. و مادرش برفت و آن خواهر موسی را بفرستاد و گفت که بر کناره آب می‌رو و نگاه همی کن تا آن تابوت برادرت خود کجا اوفتد... گفت که از پس او همی رو. پس آن خواهرش بر کناره رود همی برفت ، و نگاه همی کرد که تا آن تابوت خود به کجا اوفتد.

Ma7.5.2

(می: ۶: ۱۲۲ | را: ۱۵۳: ۹۹) پیامد و ایمان آورد و از فرعون ایمان خویش پنهان کرد ، اوست که رب العزة در قرآن او را مؤمن آل فرعون خواند نام او حزییل.

Ma7.5.2#1

(سو: ۲۱۹۲ | طب: ۱۶۰۹) دویست سال بود تا وی مومن بود و ایمان خویش از فرعون پوشیده می‌داشت.

(کم: ۲: ۸۴) خزییل صد سال اندر میان ایشان بود و دین خویش را پنهان همی‌داشت.

Ma8

Ma8.1

(طب: ۱۶۰۱ | بخ: ۵۱۹ | نی: ۱۵۲ | می: ۶: ۱۲۲ | بص: ۶۲ | عش: ۱۱۱ | کم: ۱: ۳۸۳) مادرش آن تابوت را برداشت و ببرد و برود نیل انداخت.

Ma8.1#1

(را: ۱۵۳: ۹۹ | اس: ۱۳۸۰ | کم: ۱: ۵۳) آن تابوت مؤمن آل فرعون کرد حزییل ، و... به فرمان خدای تعالی به رود نیل انداخت.

Ma8.1#2

(سو: ۱۵۱۶) فرا خواهر موسی اسپرد نامش مریم ، گفت این را ببر و در دریا افکن.

Ma8.1.1

(طب: ۱۶۰۱ | کم: ۱: ۵۳) سر آن تابوت به قیر و رصاص محکم گردانید ،... و سر آن و بندگاههای آن به قیر و رصاص استوار کرده.

Ma8.1.1#

(سو: ۱۵۱۶ | نی: ۱۵۱ | می: ۶: ۱۲۲) مادر موسی... سلّه‌ای از دوح بکرد و موسی را در آنجا نهاد و آن را به قیر بزد.

Ma8.1.2

(طب: ۱۶۰۱ | نی: ۱۵۲ | سو: ۱۸۰۰) مادرش او را شیر داده بود ، و در تابوت خوابانیده.

Ma8.1.2#1

(می: ۶: ۱۲۲) چهار ماه او را شیر می‌داد بروز يك بار و شب يك بار

Ma8.1.2#2

(کم: ۱: ۳۸۳) در دریاش انداخت ، پس آنکه هشت ماهش شیر داده بود.

Ma8.1.3

(کم: ۱: ۳۸۳) تابوت را قفل کرد و کلید بر تابوت بیست.

Ma8.2

(را: ۱۵۳: ۱۰۳ | کم: ۱: ۳۸۳) چون مادر موسی را به دریا افگند ، شیطان پیامد و گفت: چیست این که تو کردی ؟ اگر فرعون او را بکشتی تو را بر آن

نمایه الفبایی

آبستن: زنان، هنگام زادن موسی بار می‌نهند Ma5.3.4

آتش: خداوند به موسی در، یاری می‌رساند Ma6.4؛ فرعون در رؤیا آتش می‌بیند
Ma1.2؛ فرعون در رؤیا، بیت المقدس می‌بیند Ma1.2#1؛ فرعون در

رؤیا، محله بنی اسرائیل می‌بیند Ma1.2#2

آتش افکندن: خاله موسی در تنور آتش می‌افکند Ma6.2.2؛

آسیب دیدن: موسی در تنور افروخته آسیب نمی‌بیند Ma6.5

ابلیس: بوخاید را سرزنش می‌کند Ma8.2

ابن یامین: از نیاکان موسی Ma5.3.1

اخگر: موسی در تنور با، بازی می‌کند Ma6.5

اذرعات: بنی اسرائیل در اریحا و، زندگی می‌کنند Ma1.5.2؛ فرعون در رؤیا
اریحا و، می‌بیند Ma1.2

اریحا: بنی اسرائیل در، و اذرعات زندگی می‌کنند Ma1.5.2؛ فرعون در رؤیا، و
اذرعات می‌بیند Ma1.2

افروختن: خاله موسی تنور را Ma6.2.2

افروخته: موسی در تنور افروخته آسیب نمی‌بیند Ma6.5

ایمان: خربیل صد یا دویست سال، پنهانی دارد Ma7.5.2

ایمان آوردن: خربیل بر، قصد می‌کند Ma7.4؛ خربیل به موسی Ma7.5.2

ایمان داشتن: عمران در عین، ندیم فرعون است Ma3.1

بار گرفتن: بوخاید موسی را Ma3.5؛ عمران پس از، بوخاید می‌میرد Ma4.#؛
عمران و بوخاید از، موسی می‌ترسند Ma4.1؛ فرعون از خیر، بوخاید
تفحص می‌کند Ma4.3؛ فرعون از، بوخاید خبر می‌یابد Ma4.2؛ نشانه‌های
بوخاید ناپدید می‌شود Ma4.4؛ زنان آبستن هنگام زادن موسی Ma5.3.4

بارکشی: بنی اسرائیل Ma1.5.5

بازداشت کردن: فرعون عمران را نزد خود Ma3.3

بازی کردن: موسی در تنور با اخگر Ma6.5

بالین: عمران و بوخاید بر، فرعون گرد می‌آیند Ma3.5

بت‌گر: عمران بت‌گر است Ma3.1#

بردگی: کارهایی که بنی اسرائیل در، می‌کردند Ma1.5.5

بردگی گرفتن: فرعون بنی اسرائیل را به Ma1.5.4

برزگری: برزگری بنی اسرائیل Ma1.5.5

بنی اسرائیل: بارکشی Ma1.5.5؛ برزگری بنی اسرائیل Ma1.5.5؛ به قبطیان
جزیه می‌دهند Ma1.5.5؛ جمعیت، کاسته می‌شود Ma2.2؛ حفاری کردن
Ma1.5.5؛ خربیل از نسل، است Ma7.1.4#؛ خربیل از، پشتیبانی
می‌کند Ma7.1.5؛ خشت زدن Ma1.5.5؛ در اریحا و اذرعات زندگی

می‌کنند Ma1.5.2؛ دلیل محنت، سرپیچی از فرمان خداوند است
Ma1.5.1؛ عمران به فرمان فرعون زنان و مردان، را جدا می‌کند Ma1.5.8؛
فرعون بر آوردن، به مصر فرمان می‌دهد Ma1.5.3؛ فرعون بر کشتن
پسران، فرمان می‌دهد Ma1.5؛ فرعون بر کنیزی دختران، فرمان می‌دهد
Ma1.5.6؛ فرعون بر هر ده یا یک زن، قابله‌ای می‌گمارد Ma1.5.7؛ فرعون
در رؤیا آتش محله، می‌بیند Ma1.2#2؛ فرعون هفتاد هزار یا نود هزار از
پسران، را می‌کشد Ma2.1.1؛ فرعون، را به بردگی می‌گیرد Ma1.5.4؛
قبطیان پسران، را می‌کشند Ma2.1؛ کار گل کردن Ma1.5.5؛ کارآمد و
قبطیان ناکارآمد هستند Ma2.1.2؛ کارهایی که، در بردگی می‌کردند
Ma1.5.5؛ کشتن پسران، باعث بی‌کارگر شدن قبطیان می‌شود Ma2.2؛
کناسی کردن Ma1.5.5

بوخاید: ابلیس، را سرزنش می‌کند Ma8.2؛ از افکندن موسی در نیل پشیمان
می‌شود Ma8.3؛ از نسل لاوی Ma3.4.1؛ از نسل یعقوب Ma3.4.1؛ بر
افکندن موسی در نیل قصد می‌کند Ma7.1؛ برای زادن موسی از قابله‌ای
یاری می‌خواهد Ma5.1؛ تابوت را قفل می‌کند Ma8.1.3؛ خداوند به، وحی
می‌کند Ma7.1.1؛ خداوند، را آسوده می‌کند Ma8.4؛ خربیل یا، تابوت
موسی را با قیر و رصاص محکم می‌کند Ma8.1.1؛ در نیل افکندن موسی
به، وحی می‌شود Ma7.1؛ ساختن تابوت را از خربیل می‌خواهد
Ma7.1.2؛ عمران پس از بار گرفتن، می‌میرد Ma4.1#؛ عمران و، از بار
گرفتن موسی می‌ترسند Ma4.1؛ عمران و، بر بالین فرعون گرد می‌آیند
Ma3.5؛ فاش کردن مادری موسی را قصد می‌کند Ma8.3.1؛ فرشته‌ای، را
نزد عمران می‌آورد Ma3.4؛ فرعون از بار گرفتن، خبر می‌یابد Ma4.2؛
فرعون از خیر بار گرفتن، تفحص می‌کند Ma4.3؛ کلید قفل تابوت موسی
را بر آن می‌بندد Ma8.1.3؛ لاوی از نیاکان Ma3.4.1؛ مریم را در بی‌تابوت
می‌فرستد Ma8.5؛ مریم، را از آمدن گماشتگان فرعون خبر می‌کند
Ma6.1.1؛ موسی را بار می‌گیرد Ma3.5؛ موسی را پیش از افکندن در نیل
شیر می‌دهد Ma8.1.2؛ موسی را چهار یا هشت ماه شیر می‌دهد
Ma8.1.2؛ موسی را در پارچه‌ای می‌پیچد Ma6.2.1#؛ موسی را در تنور
می‌یابد Ma6.5؛ موسی را هر روز دو بار شیر می‌دهد Ma8.1.2#1؛ نام مادر
موسی، است Ma3.4.1؛ نشانه‌های بار گرفتن، ناپدید می‌شود Ma4.4؛
نیاکان Ma3.4.1؛ وحی، از فرشته بود Ma7.1#3؛ وحی، پیش از زادن
موسی بود Ma7.1#4؛ وحی، رؤیا بود Ma7.1#1؛ وحی، صدایی از
گوشه‌خانه بود Ma7.1.1#2؛ یا خربیل یا مریم تابوت موسی را در نیل
می‌افکند Ma8.1؛ یا دایه موسی را در تنور می‌افکند Ma6.2؛ یعقوب از
نیاکان Ma3.4.1

بیت المقدس: فرعون در رؤیا آتش، می‌بیند Ma1.2#1

پارچه: بوخاید موسی را در، می‌پیچد Ma6.2.1#

پسران: فرعون بر کشتن، بنی اسرائیل فرمان می‌دهد Ma1.5؛ فرعون بر
یک‌سال در میان کشتن، فرمان می‌دهد Ma2.4؛ فرعون هفتاد هزار یا نود
هزار از، بنی اسرائیل را می‌کشد Ma2.1.1؛ قبطیان، بنی اسرائیل را
می‌کشند Ma2.1؛ کشتن، بنی اسرائیل باعث بی‌کارگر شدن قبطیان
می‌شود Ma2.2؛ موسی در سال کشتن، زاده می‌شود Ma5.3؛ هارون در
سالی که، را نمی‌کشند زاده می‌شود Ma2.5

پشتیبانی کردن: خریل از بنی اسرائیل Ma7.1.5

پشیمان شدن: بوخاید از افکندن موسی در نیل Ma8.3

پنج: قد موسی هنگام زادن، شبر است Ma5.3.3؛ اندازه تابوت موسی، شبر است Ma7.5.1

پیامبری: قابله، موسی را پیش‌بینی می‌کند Ma5.5.1

پیشانی: قابله نور، موسی را می‌بیند Ma5.4

پیش‌بینی شدن: زمان زادن موسی Ma1.4.1؛ فرزند عمران بودن موسی Ma3.2

پیش‌بینی کردن: فرعون از منجمان، می‌خواهد Ma1.3؛ قابله پیامبری موسی را Ma5.5.1؛ منجمان زادن موسی را Ma1.4؛ منجمان زادن موسی را در قران نجومی Ma1.4#؛ منجمان شب زادن موسی را Ma1.4.1؛ منجمان نابودی فرعون را Ma1.4

پیشه: خریل Ma7.1.3

تابوت: اندازه، موسی پنج شبر است Ma7.5.1؛ بوخاید ساختن، را از خریل می‌خواهد Ma7.1.2؛ بوخاید کلید قفل، موسی را بر آن می‌بندد Ma8.1.3؛ بوخاید مریم را در پی، می‌فرستد Ma8.5؛ بوخاید یا خریل یا مریم، موسی را در نیل می‌افکند Ma8.1؛ بوخاید، را قفل می‌کند Ma8.1.3؛ خریل یا بوخاید، موسی را با قبر و رصاص محکم می‌کند Ma8.1.1؛ خریل، برای موسی می‌سازد Ma7.5؛ سبد یا، موسی Ma8.1.1#

تخت: فرعون هنگام زادن موسی واژگون می‌شود Ma5.3.4

ترسیدن: عمران و بوخاید از بار گرفتن موسی Ma4.1؛ هامن هنگام زادن موسی Ma5.3.4

تعبیر کردن: منجمان رؤیای فرعون را Ma1.4

تنور: بوخاید موسی را در می‌باید Ma6.5؛ بوخاید یا دایه موسی را در می‌افکند Ma6.2؛ خاله موسی در تنور آتش می‌افکند Ma6.2.2؛ خاله موسی، را می‌افروزد Ma6.2.2؛ در، افکندن موسی از قصد بوده Ma6.2.1؛ موسی در تنور افروخته آسیب نمی‌بیند Ma6.5؛ موسی در، با اخگر بازی می‌کند Ma6.5

جدا کردن: عمران به فرمان فرعون زنان و مردان بنی اسرائیل را Ma1.5.8

جزیه دادن: بنی اسرائیل به قبطیان Ma1.5.5

چاه: خریل لال و کور می‌شود و در، می‌افتد Ma7.3

چهار: بوخاید موسی را، یا هشت ماه شبر می‌دهد Ma8.1.2

حادثه‌ها: حادثه‌های جهان هنگام زادن موسی Ma5.3.4

حبیب: یا خریل Ma7.1.2

حفاری کردن: بنی اسرائیل Ma1.5.5

خازن: خریل درودگر یا سپاه‌سالار یا، فرعون است Ma7.1.3

خاله: موسی تنور را می‌افروزد Ma6.2.2؛ موسی در تنور آتش می‌افکند Ma6.2.2

خانه: وحی بوخاید صدایی از گوشه، بود Ma7.1.1#2

خبر: فرعون از، بار گرفتن بوخاید تفحص می‌کند Ma4.3

خبرچینان: فرعون، را کیفر می‌کند و عمران را تکریم می‌کند Ma4.5

خبرچینی: قابله از، منصرف می‌شود Ma5.5؛ قابله بر، از زادن موسی قصد می‌کند Ma5.2

خبرچینی کردن: خریل از زادن موسی Ma7.3#؛ خریل بر، از زادن موسی قصد می‌کند Ma7.2

خداوند: بر فرستادن موسی قصد می‌کند Ma1.1؛ به بوخاید وحی می‌کند Ma7.1.1؛ به موسی در آتش باری می‌رساند Ma6.4؛ بوخاید را آسوده می‌کند Ma8.4؛ خداوند از خریل سپاس‌گزاری می‌کند Ma7.1.6؛ موسی را به دلیل ظلم فرعون مبعوث می‌کند Ma1.1

خرییل: از بنی اسرائیل پشتیبانی می‌کند Ma7.1.5؛ از زادن موسی خبرچینی می‌کند Ma7.3#؛ از نسل بنی اسرائیل است Ma7.1.4#؛ از نسل روییل Ma7.1.4؛ بر ایمان آوردن قصد می‌کند Ma7.4؛ بر خبرچینی از زادن موسی قصد می‌کند Ma7.2؛ به موسی ایمان می‌آورد Ma7.5.2؛ بوخاید ساختن تابوت را از، می‌خواهد Ma7.1.2؛ بوخاید یا، یا مریم تابوت موسی را در نیل می‌افکند Ma8.1؛ پیشه Ma7.1.3؛ تابوتی برای موسی می‌سازد Ma7.5؛ حبیب یا Ma7.1.2؛ خداوند از او سپاس‌گزاری می‌کند Ma7.1.6؛ درودگر یا سپاه‌سالار یا خازن فرعون است Ma7.1.3؛ روییل از نیاکان Ma7.1.4؛ صد یا دویست سال ایمان پنهانی دارد Ma7.5.2؛ عمه‌زاده موسی Ma7.1.4؛ عموزاده فرعون Ma7.1.4؛ لال و کور می‌شود و در چاه می‌افتد Ma7.3؛ نیاکان Ma7.1.4؛ یا بوخاید تابوت موسی را با قبر و رصاص محکم می‌کند Ma8.1.1

خزانه‌دار: خریل درودگر یا سپاه‌سالار فرعون یا، او است Ma7.1.3

خشت زدن: بنی اسرائیل Ma1.5.5

خواهر: نام، موسی مریم یا کلثمه است Ma6.1.1

دایه: بوخاید یا، موسی را در تنور می‌افکند Ma6.2

دختران: فرعون بر کنیزی، بنی اسرائیل فرمان می‌دهد Ma1.5.6

درخشیدن: نور ستاره هنگام زادن موسی در مصر Ma5.3.4

درودگر: خریل، یا سپاه‌سالار یا خازن فرعون است Ma7.1.3

ده: فرعون بر هر، یا یک زن بنی اسرائیل قابله‌ای می‌گمارد Ma1.5.7

دو: بوخاید موسی را هر روز، بار شیر می‌دهد Ma8.1.2#1

دویست: خربیل صد یا ، سال ایمان پنهانی دارد Ma7.5.2

دیدن: فرعون در رؤیا مصر Ma1.2

رصاص: خربیل یا بوخاید تابوت موسی را با قیر و ، محکم می کند Ma8.1.1

روبیل: از نیاکان خربیل Ma7.1.4

رؤیا: فرعون در ، مصر می بیند Ma1.2؛ فرعون در ، می سوزد Ma1.2؛ فرعون ،
را بر منجمان عرضه می کند Ma1.3؛ منجمان ، فرعون را تعبیر می کنند
Ma1.4؛ وحی بوخاید ، بود Ma7.1.1#1

رؤیا دیدن: فرعون آمدن موسی را در رؤیا می بیند Ma1.2؛ فرعون در رؤیا آتش
می بیند Ma1.2؛ فرعون در رؤیا اریحا و اذرعات می بیند Ma1.2؛ فرعون در
رؤیا آتش بیت المقدس می بیند Ma1.2#1؛ فرعون در ، آتش محله بنی
اسرائیل می بیند Ma1.2#2

ریان: از نیاکان فرعون Ma1.1.1

زادن: از کهر فرعون هنگام ، موسی صدای شکستن می آید Ma5.3.4؛ تخت
فرعون هنگام ، موسی واژگون می شود Ma5.3.4؛ حادثه های جهان هنگام
زادن موسی Ma5.3.4؛ خربیل از ، موسی خبرچینی می کند Ma7.3#؛
خربیل بر خبرچینی از ، موسی قصد می کند Ma7.2؛ زمان ، موسی
پیش بینی می شود Ma1.4.1؛ زنان آبستن هنگام ، موسی بار می نهند
Ma5.3.4؛ قابله بر خبرچینی از ، موسی قصد می کند Ma5.2؛ قد موسی
هنگام ، پنج شبر است Ma5.3.3؛ گماشتگان فرعون درباره ، موسی
تجسس می کنند Ma6.1؛ لرزیدن کوشک فرعون هنگام ، موسی Ma5.3.4؛
منجمان شب ، موسی را پیش بینی می کنند Ma1.4.1؛ منجمان ، موسی را
پیش بینی می کنند Ma1.4؛ منجمان ، موسی را در قران نجومی پیش بینی
می کنند Ma1.4#؛ موسی در سال کشتن پسران Ma5.3؛ موسی هنگام
نماز خفتن Ma5.3.2؛ نور ستاره هنگام ، موسی در مصر می درخشد
Ma5.3.4؛ هارون در سالی که پسران را نمی کشند Ma2.5؛ هامان هنگام ،
موسی می ترسد Ma5.3.4؛ وحی بوخاید پیش از ، موسی بود Ma7.1.1#4

زن: فرعون بر هر ده یا یک ، بنی اسرائیل قابله ای می گمارد Ma1.5.7

زنان: آبستن هنگام زادن موسی بار می نهند Ma5.3.4؛ عمران به فرمان فرعون ،
و مردان بنی اسرائیل را جدا می کند Ma1.5.8

ساختن: بوخاید ، تابوت را از خربیل می خواهد Ma7.1.2؛ خربیل تابوتی برای
موسی Ma7.5

سبد: یا تابوت موسی Ma8.1.1#

سپاس گذاری کردن: خداوند از خربیل Ma7.1.6

سپاه سالار: خربیل درودگر یا ، با خازن فرعون است Ma7.1.3

ستاره: نور ، هنگام زادن موسی در مصر می درخشد Ma5.3.4

سرپیچی کردن: دلیل محنت بنی اسرائیل ، از فرمان خداوند است Ma1.5.1

سرزنش کردن: ابلیس بوخاید را Ma8.2

سنجل: از نیاکان موسی Ma3.1.1

سه: هارون یک یا ، سال مسن تر از موسی است Ma2.5.1

سوختن: فرعون در رؤیا Ma1.2

شب: منجمان ، زادن موسی را پیش بینی می کنند Ma1.4.1

شکایت کردن: قبطیان به فرعون Ma2.3

شکستن: از کهر فرعون هنگام زادن موسی صدای ، می آید Ma5.3.4

شیر دادن: بوخاید موسی را پیش از افکندن در نیل Ma8.1.2؛ بوخاید موسی را
چهار یا هشت ماه Ma8.1.2؛ بوخاید موسی را هر روز دو بار Ma8.1.2#1

صد: خربیل ، یا دویست سال ایمان پنهانی دارد Ma7.5.2

صدا: از کهر فرعون هنگام زادن موسی ، شکستن می آید Ma5.3.4؛ وحی
بوخاید ، از گوشه خانه بود Ma7.1.1#2

ظلم: خداوند موسی را به دلیل ، فرعون مبعوث می کند Ma1.1

عرضه کردن: فرعون رؤیایش را بر منجمان Ma1.3

عمالیق: از نیاکان فرعون Ma1.1.1

عمر: فرعون Ma1.1

عمران: به فرمان فرعون زنان و مردان بنی اسرائیل را جدا می کند Ma1.5.8؛ پس
از بار گرفتن بوخاید می میرد Ma4.1#؛ در عین ایمان داشتن ندیم فرعون
است Ma3.1؛ عمران بت گر است Ma3.1#؛ فرزند ، بودن موسی پیش بینی
می شود Ma3.2؛ فرشته ای بوخاید را نزد ، می آورد Ma3.4؛ فرعون
خبرچینان را کیفر می کند و ، را تکریم می کند Ma4.5؛ فرعون ، را نزد خود
بازداشت می کند Ma3.3؛ نیاکان Ma3.1.1؛ و بوخاید از بار گرفتن موسی
می ترسند Ma4.1؛ و بوخاید بر بالین فرعون گرد می آیند Ma3.5

عموزاده: خربیل ، فرعون Ma7.1.4؛ خربیل ، موسی Ma7.1.4

عیسی: از نسل موسی Ma3.1.1#2

فاش کردن: بوخاید ، مادری موسی را قصد می کند Ma8.3.1

فاهب: از نیاکان موسی Ma3.1.1#1

فر ایزدی: از فرعون می گسلد Ma1.2.1

فرزند: عمران بودن موسی پیش بینی می شود Ma3.2

فرشته: بوخاید را نزد عمران می آورد Ma3.4؛ وحی بوخاید از ، بود Ma7.1.1#3

فرعون: از بار گرفتن بوخاید خبر می باید Ma4.2؛ از خبر بار گرفتن بوخاید
تقصص می کند Ma4.3؛ از کهر ، هنگام زادن موسی صدای شکستن می آید
Ma5.3.4؛ از منجمان پیش بینی کردن می خواهد Ma1.3؛ از نسل ریان
Ma1.1.1؛ از نسل عمالیق Ma1.1.1؛ از نسل مصعب Ma1.1.1؛ از نسل
ولید Ma1.1.1؛ آمدن موسی را در رؤیا می بیند Ma1.2؛ بر آوردن بنی
اسرائیل به مصر فرمان می دهد Ma1.5.3؛ بر کشتن پسران بنی اسرائیل
فرمان می دهد Ma1.5؛ بر کنیزی دختران بنی اسرائیل فرمان می دهد

- قبر:** خربیل یا بوخاید تابوت موسی را با ، و رصاص محکم می‌کند Ma8.1.1
- کارآمد:** بنی اسرائیل ، و قبطیان ناکارآمد هستند Ma2.1.2
- کارگر:** کشتن پسران بنی اسرائیل باعث بی ، شدن قبطیان می‌شود Ma2.2
- کارها:** که بنی اسرائیل در بردگی می‌کردند Ma1.5.5
- کاستن:** جمعیت بنی اسرائیل Ma2.2
- کشتن:** پسران بنی اسرائیل باعث بی کارگر شدن قبطیان می‌شود Ma2.2؛ تعداد کودکانی که فرعون Ma2.1.1؛ فرعون بر یک‌سال‌درمیان ، پسران فرمان می‌دهد Ma2.4؛ فرعون بر ، پسران بنی اسرائیل فرمان می‌دهد Ma1.5؛ فرعون هفتاد هزار یا نود هزار از پسران بنی اسرائیل را Ma2.1.1؛ قبطیان پسران بنی اسرائیل را Ma2.1؛ موسی در سال ، پسران زاده می‌شود Ma5.3
- کلیمه:** نام خواهر موسی مریم یا ، است Ma6.1.1
- کلید:** بوخاید ، قفل تابوت موسی را بر آن می‌بندد Ma8.1.3
- کمر:** از ، فرعون هنگام زادن موسی صدای شکستن می‌آید Ma5.3.4
- کناسی کردن:** بنی اسرائیل Ma1.5.5
- کنیزی:** فرعون بر ، دختران بنی اسرائیل فرمان می‌دهد Ma1.5.6
- کودکان:** تعداد ، که فرعون کشت Ma2.1.1
- کور شدن:** خربیل لال و ، می‌شود و در چاه می‌افتد Ma7.3
- کوشک:** لرزیدن ، فرعون هنگام زادن موسی Ma5.3.4
- کیفر کردن:** فرعون خیرچینان را ، و عمران را تکریم می‌کند Ma4.5
- گرد آمدن:** عمران و بوخاید بر بالین فرعون Ma3.5
- گل:** کار گل کردن بنی اسرائیل Ma1.5.5
- گماشتگان:** فرعون درباره زادن موسی تجسس می‌کنند Ma6.1؛ فرعون موسی را نمی‌یابد Ma6.3؛ مریم بوخاید را از آمدن ، فرعون خبر می‌کند Ma6.1.1
- گوشه:** وحی بوخاید صدایی از ، خانه بود Ma7.1.1#2
- لال شدن:** خربیل ، و کور می‌شود و در چاه می‌افتد Ma7.3
- لاوی:** از نیاکان موسی Ma3.1.1؛ از نیاکان بوخاید Ma3.4.1
- لرزیدن:** کوشک فرعون هنگام زادن موسی Ma5.3.4
- مادر:** نام ، موسی بوخاید است Ma3.4.1
- مادری:** بوخاید فاش کردن ، موسی را قصد می‌کند Ma8.3.1
- ماه:** بوخاید موسی را چهار یا هشت ، شیر می‌دهد Ma8.1.2
- مبعوث کردن:** خداوند موسی را به دلیل ظلم فرعون Ma1.1
- Ma1.5.6؛ بر هر ده یا یک زن بنی اسرائیل قابله‌ای می‌گمارد Ma1.5.7؛ بر یک‌سال‌درمیان کشتن پسران فرمان می‌دهد Ma2.4؛ بنی اسرائیل را به بردگی می‌گیرد Ma1.5.4؛ تخت ، هنگام زادن موسی واژگون می‌شود Ma5.3.4؛ تعداد کودکانی که ، کشت Ma2.1.1؛ خیرچینان را کیفر می‌کند و عمران را تکریم می‌کند Ma4.5؛ خداوند موسی را به دلیل ظلم ، مبعوث می‌کند Ma1.1؛ خربیل درودگر یا سپاه‌سالار یا خازن ، است Ma7.1.3؛ خربیل عموزاده Ma7.1.4؛ در رؤیا اریحا و اذرعات می‌بیند Ma1.2؛ در رؤیا آتش بیت المقدس می‌بیند Ma1.2#1؛ در رؤیا آتش محله بنی اسرائیل می‌بیند Ma1.2#1؛ در رؤیا مصر می‌بیند Ma1.2؛ در رؤیا می‌سوزد Ma1.2؛ رؤیایش را بر منجمان عرضه می‌کند Ma1.3؛ ریان از نیاکان Ma1.1.1؛ عمالیک از نیاکان Ma1.1.1؛ عمر Ma1.1؛ عمران به فرمان ، زنان و مردان بنی اسرائیل را جدا می‌کند Ma1.5.8؛ عمران در عین ایمان داشتن ندیم ، است Ma3.1؛ عمران را نزد خود بازداشت می‌کند Ma3.3؛ عمران و بوخاید بر بالین ، گرد می‌آیند Ma3.5؛ فر ایزدی از ، می‌گسلد Ma1.2.1؛ فرعون در رؤیا آتش می‌بیند Ma1.2؛ قبطیان به ، شکایت می‌کنند Ma2.3؛ گماشتگان ، درباره زادن موسی تجسس می‌کنند Ma6.1؛ گماشتگان ، موسی را نمی‌یابند Ma6.3؛ لرزیدن کوشک ، هنگام زادن موسی Ma5.3.4؛ مریم بوخاید را از آمدن گماشتگان ، خبر می‌کند Ma6.1.1؛ مصعب از نیاکان Ma1.1.1؛ منجمان رؤیای ، را تعبیر می‌کنند Ma1.4؛ منجمان نابودی ، را پیش‌بینی می‌کنند Ma1.4؛ نیاکان Ma1.1.1؛ هفتاد هزار یا نود هزار از پسران بنی اسرائیل را می‌کشد Ma2.1.1؛ ولید از نیاکان Ma1.1.1
- فرمان:** عمران به ، فرعون زنان و مردان بنی اسرائیل را جدا می‌کند Ma1.5.8
- فرمان دادن:** فرعون بر آوردن بنی اسرائیل به مصر Ma1.5.3؛ فرعون بر کشتن پسران بنی اسرائیل Ma1.5؛ فرعون بر کنیزی دختران بنی اسرائیل Ma1.5.6؛ فرعون بر یک‌سال‌درمیان کشتن پسران Ma2.4
- قابله:** از خیرچینی منصرف می‌شود Ma5.5؛ بر خیرچینی از زادن موسی قصد می‌کند Ma5.2؛ بوخاید برای زادن موسی از ، یاری می‌خواهد Ma5.1؛ پیامبری موسی را پیش‌بینی می‌کند Ma5.5.1؛ فرعون بر هر ده یا یک زن بنی اسرائیل ، می‌گمارد Ma1.5.7؛ نور پیشانی موسی را می‌بیند Ma5.4
- قاس:** از نیاکان موسی Ma3.1.1
- قبطیان:** بنی اسرائیل به ، جزیه می‌دهند Ma1.5.5؛ بنی اسرائیل کارآمد و ، ناکارآمد هستند Ma2.1.2؛ به فرعون شکایت می‌کنند Ma2.3؛ پسران بنی اسرائیل را می‌کشند Ma2.1؛ کشتن پسران بنی اسرائیل باعث بی کارگر شدن ، می‌شود Ma2.2
- قد:** موسی هنگام زادن پنج شبر است Ma5.3.3
- قران نجومی:** منجمان زادن موسی را در ، پیش‌بینی می‌کنند Ma1.4#
- قفل:** بوخاید کلید ، تابوت موسی را بر آن می‌بندد Ma8.1.3
- قفل کردن:** بوخاید تابوت را Ma8.1.3

محلّه: فرعون در رؤیا آتشی، بنی اسرائیل می‌بیند **Ma1.2#2**

محنت: دلیل، بنی اسرائیل سرپیچی از فرمان خداوند است **Ma1.5.1**

مردان: عمران به فرمان فرعون زنان و، بنی اسرائیل را جدا می‌کند **Ma1.5.8**

مردن: عمران پس از بار گرفتن بوخاید **Ma4.1#**

مریم: بوخاید را از آمدن گماشتگان فرعون خبر می‌کند **Ma6.1.1**؛ بوخاید یا

خریبیل یا، تابوت موسی را در نیل می‌افکند **Ma8.1**؛ بوخاید، را در پی

تابوت می‌فرستد **Ma8.5**؛ نام خواهر موسی، یا کلثمه است **Ma6.1.1**

مصر: فرعون بر آوردن بنی اسرائیل به، فرمان می‌دهد **Ma1.5.3**؛ فرعون در

رؤیا، می‌بیند **Ma1.2**؛ نور ستاره هنگام زادن موسی در، می‌درخشد

Ma5.3.4

مصعب: از نیاکان فرعون **Ma1.1.1**

منجمان: رؤیای فرعون را تعبیر می‌کنند **Ma1.4**؛ زادن موسی را پیش‌بینی

می‌کنند **Ma1.4**؛ زادن موسی را در قران نجومی پیش‌بینی می‌کنند

Ma1.4#؛ شب زادن موسی را پیش‌بینی می‌کنند **Ma1.4.1**؛ فرعون از،

پیش‌بینی کردن می‌خواهد **Ma1.3**؛ فرعون رؤیایش را بر، عرضه می‌کند

Ma1.3؛ نابودی فرعون را پیش‌بینی می‌کنند **Ma1.4**

نابودی: منجمان، فرعون را پیش‌بینی می‌کنند **Ma1.4**

ناپدید شدن: نشانه‌های بار گرفتن بوخاید **Ma4.4**

ناکارآمد: بنی اسرائیل کارآمد و قبطیان، هستند **Ma2.1.2**

نام: مادر موسی بوخاید است **Ma3.4.1**؛ خواهر موسی مریم یا کلثمه است

Ma6.1.1

ندیم: عمران در عین ایمان داشتن، فرعون است **Ma3.1**

نسل: بوخاید از، لاوی **Ma3.4.1**؛ بوخاید از، یعقوب **Ma3.4.1**؛ خربیل از،

بنی اسرائیل است **Ma7.1.4#**؛ خربیل از، روبیل **Ma7.1.4**؛ عیسی از،

موسی **Ma3.1.1#2**؛ فرعون از، ریان **Ma1.1.1**؛ فرعون از، عمالیق

Ma1.1.1؛ فرعون از، ولید **Ma1.1.1**؛ فرعون، از مصعب **Ma1.1.1**؛

موسی از، ابن یامین **Ma5.3.1**؛ موسی از، سنجل **Ma3.1.1**؛ موسی از،

فاهب **Ma3.1.1#1**؛ موسی از، قاس **Ma3.1.1**؛ موسی از، لاوی

Ma3.1.1؛ موسی از، موسی از، یصهب **Ma3.1.1#1**؛ موسی از، یعقوب

Ma3.1.1؛ موسی از، یهودا **Ma5.3.1**

نماز خفتن: موسی هنگام نماز، زاده می‌شود **Ma5.3.2**

نود هزار: فرعون هفتاد هزار یا، از پسران بنی اسرائیل را می‌کشد **Ma2.1.1**

نور: ستاره هنگام زادن موسی در مصر می‌درخشد **Ma5.3.4**؛ قابله، پیشانی

موسی را می‌بیند **Ma5.4**

نیاکان: ابن یامین از، موسی **Ma5.3.1**؛ بوخاید **Ma3.4.1**؛ خربیل **Ma7.1.4**؛

روبیل از، خربیل **Ma7.1.4**؛ ریان از، فرعون **Ma1.1.1**؛ سنجل از، موسی

Ma3.1.1؛ عمالیق از، فرعون **Ma1.1.1**؛ عمران **Ma3.1.1**؛ فاهب از،

موسی **Ma3.1.1#1**؛ فرعون **Ma1.1.1**؛ قاس از، موسی **Ma3.1.1**؛ لاوی

از، بوخاید **Ma3.4.1**؛ لاوی از، موسی **Ma3.1.1**؛ مصعب از، فرعون

Ma1.1.1؛ موسی **Ma3.1.1**؛ موسی **Ma5.3.1**؛ موسی از، عیسی

Ma3.1.1#2؛ ولید از، فرعون **Ma1.1.1**؛ یصهب از، موسی **Ma3.1.1#1**؛

یعقوب از، بوخاید **Ma3.4.1**؛ یعقوب از، موسی **Ma3.1.1**؛ یهودا از،

موسی **Ma5.3.1**

نیل: بوخاید از افکندن موسی در، پشیمان می‌شود **Ma8.3**؛ بوخاید بر افکندن

موسی در، قصد می‌کند **Ma7.1**؛ بوخاید موسی را پیش از افکندن در، شیر

می‌دهد **Ma8.1.2**؛ بوخاید یا خربیل یا مریم تابوت موسی را در، می‌افکند

Ma8.1؛ در، افکندن موسی به بوخاید وحی می‌شود **Ma7.1**

هارون: در سالی که پسران را نمی‌کشند زاده می‌شود **Ma2.5**؛ هنگام زادن موسی

می‌ترسد **Ma5.3.4**؛ یک یا سه سال مسن تر از موسی است **Ma2.5.1**

هشت: بوخاید موسی را چهار یا، ماه شیر می‌دهد **Ma8.1.2**

هفتاد هزار: فرعون، یا نود هزار از پسران بنی اسرائیل را می‌کشد **Ma2.1.1**

واژگون شدن: تخت فرعون هنگام زادن موسی **Ma5.3.4**

وحی: بوخاید از فرشته بود **Ma7.1.1 #3**؛ بوخاید پیش از زادن موسی بود **Ma4**

Ma7.1.1؛ بوخاید رؤیا بود **Ma7.1.1 #1**؛ بوخاید صدایی از گوشه خانه

بود **Ma7.1.1#2**

وحی شدن: در نیل افکندن موسی به بوخاید **Ma7.1**

وحی کردن: خداوند به بوخاید **Ma7.1.1**

ولید: از نیاکان فرعون **Ma1.1.1**

یاری خواستن: بوخاید برای زادن موسی از قابله‌ای **Ma5.1**

یاری رساندن: خداوند به موسی در آتش **Ma6.4**

یصهب: از نیاکان موسی **Ma3.1.1#1**

یعقوب: از نیاکان موسی **Ma3.1.1**؛ از نیاکان بوخاید **Ma3.4.1**

یک سال درمیان: فرعون بر، کشتن پسران فرمان می‌دهد **Ma2.4**

یهودا: از نیاکان موسی **Ma5.3.1**

نتیجه‌گیری

در این نوشته سعی شد دسترسی به جزئیات قصه‌های پیامبران از چهار طریق آسان شود؛ تا مراجع بر حسب نیاز خود از آنها بهره‌گیرند: خلاصه قصه، نمایه ترتیبی، نمایه الفبایی، ارجاع به منابع اصلی. جوینده با مطالعه «خلاصه قصه» به جایی که نیازمند آن است می‌رسد؛ سپس به یاری کدها و نشانی‌هایی که در این خلاصه هست، به تفصیل قصه و گزاره‌ها راهنمایی می‌شود. در «نمایه ترتیبی» قصه‌ها بر پایه شیوه تحلیل روایت تزوتان تودوروف، به پنج سطح از کلی به جزئی رده‌بندی شده است؛ مثلاً قصه‌های پیامبران به چندین پیامبر بخش می‌شود؛ زندگی موسی در چندین قصه روایت می‌شود؛ یکی از قصه‌های موسی قصه کودکی او است... جوینده هنگام استفاده از این نمایه، از عنوان‌های کلی به جزئی، و تا ریزترین عنوان‌ها و جزئیات و همچنین اختلاف روایات راهبری می‌شود. در «نمایه الفبایی» همه واژگان کلیدی که در عنوان‌ها به کار رفته، در دسترس است. جوینده به کمک هر کلیدواژه‌ای که در نظر داشته باشد، می‌تواند عنوان‌های حاوی آن واژه را بیابد؛ و سپس به واسطه کدها جای آن عنوان را در کلیت قصه پیدا کند. ذیل هر یک از گزاره‌ها به ده کتاب مورد تحقیق که آن را روایت کرده‌اند ارجاع داده شده است. محقق از این طریق می‌تواند به منابع اصلی قصه‌های پیامبران، به آن صفحه از کتاب که گزاره آنجا روایت شده است مراجعه کند. حاصل آن که به جای شیوه‌های فهرست‌نویسی و نمایه‌سازی معمول، ترکیبی ابداعی از شیوه‌های تحلیل روایت و نمایه‌نویسی قصه‌ها می‌تواند در خصوص قصه‌های پیامبران مفید باشد؛ و شیوه‌ای که به گمان ما می‌تواند راه‌گشای تحقیقات ادبی باشد، در این مقاله آزموده و عرضه شد.

یادداشت‌ها

1- motif

2- motif index

3- Motif-Index of Folk-Literature

4- A Motif Index of The Thousand and One Nights

۵- در این نوشته از این دو کتاب در زبان اصلی (انگلیسی) بهره برده‌ایم، و نام‌هایی که در متن آمده ترجمه ما است.

۶- این نظر اولریش مارزلف است که در مکاتبات ایمیلی ما گفت:

The system I put to use for Persian folktales has been developed by Finnish folklorist Antti Aarne. It is good for folktales from the Indo-European tradition only.

7- text

8- sequence

9- proposition

۱۰- بن‌مایه (motif) که آن را ولسوسکی وضع کرده، به تقریب معادل اصطلاح «گزاره» تودوروف است.

11- motifs associes

12- motifs libres

13- A1213.2§: God orders angels to prostrate themselves before Adam as acknowledgment of his privileged status.

Adam, Angel(s), God(s), Prostrate

۱۴- ذیل این واژه‌ها:

Order(s)

۱۵- گویا انتساب «فر» به فرعون در آن کتاب، صرفاً برای ایجاد صنایع ادبی بوده است.

۱۶- در بصائر یمینی این پی‌رفت پیش از پی‌رفت Ma1 است.

منابع و مأخذ

الف) کتاب‌ها

- ۱- ابوالفتوح رازی، حسین بن علی (۱۳۸۹)، *روض الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن*؛ تصحیح محمدجعفر یاحقی، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
- ۲- اسفراینی، شهفور بن طاهر (۱۳۷۵)، *تاج التراجم فی تفسیر القرآن للاعاجم*، تصحیح نجیب مایل هروی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۳- بخاری، احمد بن محمد (۱۳۸۶)، *تاج القصص*، تصحیح علی آل داود، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی.
- ۴- پورنامداریان، تقی (۱۳۶۴)، *داستان پیامبران در کلیات شمس*، تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- ۵- ترجمه تفسیر طبری (۱۳۳۹)، (بی نام مؤلفان)، تصحیح حبیب یغمایی، تهران، دانشگاه تهران.
- ۶- تفسیر قرآن پاک (۱۳۸۳)، (بی نام)، تصحیح علی رواقی، نشر سمت، تهران.
- ۷- تفسیر قرآن مجید، نسخه محفوظ در کتابخانه دانشگاه کمبریج (۱۳۴۹)، (بی نام)، تصحیح جلال متینی، تهران، نشر بنیاد فرهنگ ایران.
- ۸- تفسیری بر عשרی از قرآن مجید (۱۳۵۲)، (بی نام و بی نام مؤلف)، تصحیح جلال متینی، تهران، نشر بنیاد فرهنگ ایران.
- ۹- تودوروف، تزوتان (۱۳۷۹)، *بوطیقای ساختارگرا*، ترجمه محمد نبوی، تهران، نشر آگاه.
- ۱۰- دانش پژوه، منوچهر (۱۳۶۹)، *هزار سال تفسیر فارسی*، با همکاری سید حسن سادات ناصری، تهران، نشر البرز.
- ۱۱- رضاقلی خان هدایت، محمدهادی (۱۳۸۵)، *تذکره ریاض العارفین*، تهران، نشر پژوهشگاه علوم انسانی.
- ۱۲- سورآبادی، ابوبکر عتیق نیشابوری (۱۳۸۱)، *تفسیر سورآبادی (تفسیر التفاسیر)*، تصحیح علی اکبر سعیدی سرجانی، تهران، نشر فرهنگ نشر نو.
- ۱۳- شمیسا، سیروس (۱۳۸۶)، *فرهنگ تلمیحات*، تهران، نشر میترا.
- ۱۴- مارزلف، اولریش (۱۳۷۱)، *طبقه‌بندی قصه‌های ایرانی*، ترجمه کیکاووس جهانداری، تهران، سروش.
- ۱۵- محمد بن محمود نیشابوری، معین الدین (۱۳۵۹)، *تفسیر بصائر یمینی*، تصحیح علی رواقی، تهران، بنیاد فرهنگ ایران.
- ۱۶- میدی، احمد بن محمد (۱۳۷۱)، *کشف الاسرار و عده الابرار*، تصحیح علی اصغر حکمت، تهران، نشر امیر کبیر.
- ۱۷- نسفی، نجم الدین عمر بن محمد (۱۳۷۶)، *تفسیر نسفی*، تصحیح عزیز الله جوینی، تهران، انتشارات سروش.

۱۸- نیشابوری، ابراهیم بن منصور (۱۳۸۴)، *قصص الانبیای نیشابوری*، تصحیح حبیب یغمایی، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

۱۹- یزدان‌پرست لاریجانی، محمدحمید (۱۳۸۷)، *داستان پیامبران در تورات، تلمود، انجیل و قرآن، و بازتاب آن در ادبیات فارسی*، چاپ سوم، تهران، نشر اطلاعات.

(ب) منابع لاتین

1- El-Shamy, Hasan M. (2006); *A Motif Index of The Thousand and One Nights*; USA; Indiana University Press.

2- Thompson, S. (2001); *Motif-Index of Folk-Literature*; USA; Indiana University Press

